

GÖTEBORGS UNIVERSITET
PSYKOLOGISKA INSTITUTIONEN

**Politisk polarisering och moral – Värderingar av frihet
förklarar den svenska polariseringen bättre än traditionalism
och medkänsla**

Marek Behrendt

Examensarbete 30 poäng
Fristående kurser
PX2503
Vårtermin 2022
Handledare: Lars-Olof Johansson

Politisk polarisering och moral – Värderingar av frihet förklarar den svenska polariseringen bättre än traditionalism och medkänsla

Marek Behrendt

Sammanfattning. Uppsatsens syfte var att kartlägga polariseringen i den svenska samhällsdebatten. Först genomfördes en mindre studie som kartlade skillnader mellan vänster- och högerorienterade i en rad attitydfrågor. Vänstern ansåg att högern hade sämre moral och var mindre pålitlig, medan högern hade större tilltro i vänsterns välvilja såväl som nyttan av blocköverskridande samtal, men ansåg att vänstersympatisörer inte förstod vilken politik som var bäst för dem själva. Därefter gjordes huvudstudien (N = 241, 47% kvinnor, medelålder 43,5 år, s = 13,7) där sambanden mellan moral, personlighet och politisk orientering analyserades. För första gången användes en reviderad version av Moralfundament-enkäten (MFQ-r), tillsammans med en kort version av personlighetstestet HEXACO (BHI) på ett svenskt urval. Resultaten visade att MFQ-r kunde förklara 54-56% av politisk orientering. Moralfundamentet ”frihet” uppvisade den största gruppkillnaden och starkaste korrelationen med politisk (höger-)orientering, följt av medkänsla (vänster) och traditionalism (höger). Personlighetsdraget emotionalitet var det enda som korrelerade signifikant med politisk (vänster-)orientering. Av personlighetsdragen förklarade emotionalitet även det mesta av variansen i moralfundamenten frihet (låg) och medkänsla (hög), medan låg öppenhet förklarade det mesta av traditionalism. Resultaten matchar tidigare forskning och indikerar att det adderade frihetsfundamentet i MFQ-r bidrar med ett betydande förklaringsvärde utöver de klassiska moralfundamenten i MFQ.

Under de senaste två decennierna har polariseringen i Sverige ökat till nivåer som endast uppnåddes under perioden 1979-1982, då mätningar av polarisering påbörjades (Oscarsson, Bergman, Bergström och Hellström, 2021). I klassiska vänster-högerfrågor har polariseringen varit stabil på en ganska hög nivå, men framför allt under 2010-talet har polariseringen ökat till följd av att det har tillkommit en polarisering längs en kulturell värderingsdimension, som innefattar frågor om migration, mångkultur och flyktingmottagning. I specialupplagan ”Det svenska politiska landskapet inför valet 2018” av Sociologisk Forskning beskriver Wennerhag och Elgenius (2018) hur politiken under de senaste decennierna har förändrats från att primärt handla om konflikten mellan arbete och kapital till att idag i betydligt större utsträckning innefatta kulturella frågor som hör hemma på den så kallade ”GAL-TAN”-skalan. GAL står för grön-alternativ-frihetlig, medan TAN står för traditionell-auktoritär-nationalistisk. Medborgarnas åsiktpolarisering har dessutom fört med sig att väljarna idag har en större ”vi mot dem”-känsla som grundar sig i starkare antipatier gentemot politiska motståndare och starkare sympatier för de i som delar ens åsikter - en så kallad affektiv polarisering (Oscarsson

m.fl., 2021). Även om Oscarsson m.fl. (2021) i slutändan konstaterade att polariseringen på ett övergripande plan inte har ökat så markant på den senaste tiden, så har polariseringens skepnad förändrats. De lyfte även ett varnande finger för att vägen till en osund polarisering går via torgförandet av onyanserade narrativ och demoniseringen av meningsmotståndare och deras anhängare. Just detta är något som har varit iögonfallande för författaren av den här uppsatsen. I samhällsdebatten på tidningarnas ledarsidor och på sociala medier avlöser rasistanklagelser och dum-förklaringar varandra, och ofta verkar det som att de respektive lägren lever i olika verkligheter och pratar olika språk. Hur skiljer sig sympatisörerna för de respektive lägren åt? Vad grundar sig denna oförmåga att förstå varandras perspektiv i? Det är två väldigt komplexa frågor som kräver ett gediget ontologiskt ramverk.

För att besvara den första frågan måste vi först och främst inse att väljarbeteende i lägre grad styrs av egenintresse och till större utsträckning av väljarnas värderingar och deras uppfattningar av hur ett gott samhälle ska se ut (Graham, Haidt & Nosek, 2009). Om polariseringen i Sverige dessutom har förflyttats något från den klassiska vänster-höger-dimensionen till en kulturell dimension bör denna effekt ha ökat de senaste åren. En opublicerad studie på personlighet och politisk orientering från 2020 stärker den tesen. Behrendt (2020) fann i sin studie med 611 deltagare att varken inkomst eller utbildning kunde förklara politisk orientering. Den politiska arenan verkar inte längre handla om en klasskamp mellan ideologier och partier som företräder individernas ekonomiska klasser utan om vilket parti som företräder individens version av ett gott samhälle.

För att få en så heltäckande bild som möjligt över den svenska väljarkårens olikheter genomfördes två studier i den här uppsatsen. Den första studien skulle ge en inblick i hur personer i de respektive politiska lägren såg på varandra, sig själva och på samtal med sina meningsmotståndare. Den andra studien genomfördes för att ta reda på hur moraliska värderingar kunde beskriva individerna i de respektive politiska lägren, samt hur dessa värderingar hänger ihop med personlighet.

Studie 1

Förutom den ökade affektiva polariseringen beskrev Oscarsson m.fl. (2021) att Sverige även har fått en större grad av ”sortering”. En större sortering innebär att allt fler väljare anammar ett helt paket av åsikter som dennes politiska parti företräder. Idag är det alltså mindre vanligt att gemene väljare kan tycka att vissa åsikter från det ena partiet är bra och vissa åsikter från det andra också är bra, utan väljarna köper hela åsiktspaketet från partiet de sympatiserar med. Den politiska polariseringen har därmed blivit mer tribalistisk. På den svenska politiska spelplanen skulle man kunna säga att det ena laget är de som absolut inte kan tänka sig att förhandla med Sverigedemokraterna och det andra laget är de som kan tänka sig det. Detta skulle inte fångas upp av den sedvanliga ”likertskalan” där testdeltagare får placera sig på en sju punkt-skala från ”väldigt vänster” till ”väldigt höger”. Därför skapades en ny skala där deltagarna fick placera sig i förhållande till de två blocken som existerar i svensk politik idag; det vänstra med vänsterpartiet, socialdemokraterna, miljöpartiet och centerpartiet, som absolut inte kan tänka sig att samarbeta med sverigedemokraterna och det högra; liberalerna, moderaterna, kristdemokraterna och sverigedemokraterna. Deltagarna skulle få placera sig utifrån hur hemma de kände sig i de respektive blocken, med alternativ från ”Självklart vänstra” och ”Vänstra” via ”Lutar åt vänstra” till samma alternativ för den högra sidan. Således fanns

det ingen neutral mittpunkt heller, utan även obestämda deltagare fick välja antingen den ena eller andra sidan. Utan mittpunkt möjliggjorde den nya skalan även att deltagarna enkelt kunde delas upp i två grupper vars medelvärden kunde jämföras mot varandra, samt att korrelationsanalyser kunde genomföras var för sig för de respektive blocken.

Syfte och hypoteser. Syftet med den första studien var 1) att få en övergripande bild över svenskarnas inställning till diskussioner med och uppfattning av deras politiska motståndare och 2) att testa och validera en egenkonstruerad vänster-högerskala baserad på de blocken som existerar i svensk politik idag. Den egenkonstruerade skalan benämns härnäst som "politisk hemvist" och den sedvanliga likert-skalan som "politisk ideologi". Hypoteserna var: (1a) Politisk hemvist korrelerar starkt med en politisk ideologi, (1b) Korrelationer mellan attityderna och politisk hemvist är starkare än mellan dem och politisk ideologi. (2a) Högern är mer samtalsvillig än vänstern, (2b) vänstern har ett större avståndstagande mot högern i form av moralisk misstro, och (2c) Högern ser vänstern som naiv och okunnig.

Metod

Deltagare

Sjuttiofem deltagare (53 män och 22 kvinnor) lämnade in fullständiga svar. Medelåldern för deltagarna var 38,1 år ($s = 10,5$). Fördelningen i inkomst och utbildning var något skev åt de högre värdena. Sammanlagt tjänade 24% av deltagarna betydligt eller något under svensk medellön, 18,7% ungefär som svensk medellön och 57,3% något eller betydligt över svensk medellön. 22,7% av deltagarna hade gymnasieutbildning eller lägre, 53,6% hade en eftergymnasial utbildning i form av KY-utbildning, militärutbildning eller kandidatexamen på högskola eller universitet och 22,7% hade en magisterutbildning eller högre. Den absoluta majoriteten av deltagarna (85,3%) angav att de arbetade minst 61%.

Instrument

Enkäten skapades med hjälp av enkätprogrammet Qualtrics och bestod av demografiska frågor om kön, ålder, inkomst, utbildning och sysselsättning, två olika skalor för politisk orientering, en fråga om partisympati, 14 olika attityd-påståenden att ta ställning till och en fråga om villigheten att diskutera med meningsmotståndare.

Attityder. Attityd-påståendena föregicks av en beskrivning om att deltagaren skulle ha sympatisörer av det parti som deltagaren minst sympatiserade med i åtanke. Påståendena kunde gälla hur deltagarna såg på sig själva och den egna ideologiska hållningen, som exempelvis "Jag tror att vi genom fler blocköverskridande samtal skulle kunna minska polariseringen i den svenska samhällsdebatten." och "Politiken som jag står för skulle främst gynna mig själv och de i samma samhällsklass.", hur de såg på sina meningsmotståndare; "Jag tror att mina meningsmotståndare innerligt tror att deras föredragna politik skulle vara bättre för majoriteten av svenska befolkningen och inte enbart för dem själva.", "Jag tror att många av mina meningsmotståndare inte förstår vilken politik som faktiskt är bäst för dem." och "Mina meningsmotståndare har sämre moraliska värderingar än mina.", deltagarnas övergripande syn på diskussioner med meningsmotståndare "Offentliga diskussioner med de som står för mina meningsmotståndares åsikter bör undvikas, då detta skulle legitimera deras åsikter.", "Jag tror att diskussioner med mina meningsmotståndare skulle kunna vara lärorika för

mig.” och ”Jag tror inte att sakliga argument kan få mina meningsmotståndare att ändra ståndpunkt.”. Påståendena hade fem svarsalternativ: ”Håller inte alls med”, ”Håller inte med”, ”Neutral (håller varken med eller tar avstånd)”, ”Håller med” och ”Håller med helt”. Den avslutande frågan i blocket av attityd-påståenden var den generella frågan ”Hur villig är du att diskutera politik med någon från motsatt sida av det politiska spektrumet?”. Svarsalternativen var ”Inte alls”, ”Helst inte”, ”Ganska lite”, ”Neutral / Likgiltig”, ”Ganska mycket”, ”Mycket” och ”Väldigt mycket”.

Politisk orientering. Först besvarade deltagarna frågan ”Var skulle du placera dig på en vänster-högerskala inom svensk politik.” utifrån en 7-gradig likert-skala från ”Väldigt vänster” till ”Väldigt höger” ($M = 4,36$, $s = 1,49$). Likert-skalan kan ha olika många punkter, men den 7-gradiga skalan har använts tidigare i en rad olika studier i fältet (Nilsson m.fl., 2020, Iyer m.fl., 2012, Graham, Haidt & Nosek, 2009). Vid minst ett tillfälle där en 9-gradig skala har använts kollapsades ytterpunkterna med värdena 2 respektive 8 då antalet deltagare som valde de yttersta alternativen var för få (Nilsson & Erlandsson, 2015). Placeringen på denna skala refereras till som "ideologi" i resten av uppsatsen. Därefter fick deltagarna placera sig i förhållande till de politiska blocken som existerade i den svenska politiken vid det tillfället. Frågan löd: ”Var skulle du placera dig i förhållande till de två blocken som existerar inom svensk politik idag? (vänsterpartiet, socialdemokraterna, miljöpartiet och centerpartiet i det vänstra blocket och liberalerna, kristdemokraterna, moderaterna och sverigedemokraterna i det högra blocket)”. Svarsalternativen var ”Självklart vänstra”, ”Vänstra”, ”Lutar åt vänstra”, ”Lutar åt högra”, ”Högra” och ”Självklart högra” ($M = 3,72$, $s = 1,70$). Placeringen på denna skala betecknas som ”hemvist” i resten av uppsatsen.

Demografiska data. Deltagarna fick ange ålder, kön (enligt folkbokföringen), vilken som var deras högsta avslutade utbildning, högsta avslutade studier samt vad deras huvudsakliga sysselsättning var. Svarsalternativen för utbildning var ”Grundskola”, ”Gymnasieprogram”, ”Eftergymnasial utbildning 1-3 år, t.ex. KY-utbildning, militärutbildning (Ej universitet / högskola)”, ”Kandidatexamen och/eller yrkesexamen från högskola / universitet (3år)”, ”Magister- / Masterexamen från högskola / universitet (4-5 år)” och ”Forskarutbildning”, vilken inkomst de hade i förhållande till den svenska medellönen 2018, med svarsalternativen ”betydligt under svensk medellön”, ”något under svensk medellön”, ”ungefär som svensk medellön”, ”något över svensk medellön” och ”betydligt över svensk medellön”, samt vilken huvudsaklig sysselsättning de hade, med svarsalternativen ”Studering”, ”Arbetar (max 60%)”, ”Arbetar (minst 61%)”, ”Arbetslös / Långtidssjukskriven” och ”Pensionär”.

Tillvägagångssätt

Datansamlingen pågick mellan den 6/1 – 2022 och 14/1 – 2022. Enkäten innehöll en ingress om att deltagandet var frivilligt och anonymt och kunde avslutas när som helst. Personer under 18 ombads att inte delta. En länk till enkäten delades på mina egna sociala medier och med vänner och bekanta. Ej fullständiga svar sorterades bort och de övriga svaren analyserades med IBM SPSS Statistics 28.0.1.0. De variabler som ingick i korrelationsanalyser analyserades via Pearsons korrelation och oberoende t-tester. Ett test för signifikanta skillnader mellan korrelationer genomfördes utifrån en syntax som hämtades från IBM's SPSS-supportsida (IBM, 2020). Uträkningen är baserad i metoden framtagen av Meng m.fl. (1992)

För att kunna analysera korrelationer för de respektive politiska blocken skapades nya variabler för respektive block. De ursprungliga värdena för vänstra blockets

svarsalternativ ”Självklart vänstra”, ”vänstra” och ”lutar åt vänstra” var 1, 2 och 3. Dessa roterades till 3, 2 och 1, samt svaren med värdena 4, 5 och 6 exkluderades. Således representerade en positiv korrelation för blocket ökat medhåll med attityd-påståendena i proportion till graden av hemvist deltagaren känner i det vänstra blocket. För det högra blocket byttes värdena 4, 5 och 6 också ut mot 1, 2 och 3 samtidigt som de ursprungliga värdena för deltagarna i vänstra blocket exkluderades.

Resultat

Korrelationen mellan politisk hemvist och politisk ideologi var stark ($r = .87, p < .001$) vilket gav stöd till hypotes 1a.

Sex av attityderna korrelerade signifikant med politisk ideologi, medan fem av attityderna korrelerade signifikant med politisk hemvist (Tabell 1). Där både hemvist och ideologi korrelerade med attityderna genererade hemvist något starkare korrelationer med tre av attityderna, medan ideologi korrelerade starkare med två av attityderna. Henvist korrelerade starkare än ideologi med attityderna där skillnaden mellan gruppmedelvärdena var som störst. Skillnaden mellan korrelationerna var inte signifikant för påståendena där båda skalor uppvisade signifikanta korrelationer, även om skillnaden för påståendet om sämre moral hos motståndarna närmade sig signifikans ($p = 0,051$). Något entydigt stöd för hypotes 1b, att korrelationerna för hemvist skulle varit starkare än ideologi, kunde därför inte fastställas.

Deltagarna i studien var över lag något mer positiva än negativa till samtal med meningsmotståndare, men det högra blocket var aningen mer positivt inställda (Tabell 1 och 2). Gruppkillnaden för frågan om samtalsvilligheten med meningsmotståndare var inte signifikant, däremot var korrelationen med ideologi signifikant, om än svag. Den signifikanta gruppskillnaden och de positiva (högerlutande) korrelationerna med både hemvist och ideologi för påståendet ”*Jag tror att vi genom fler blocköverskridande samtal skulle kunna minska polariseringen i den svenska samhällsdebatten.*” visar dock att det finns en starkare tro på de blocköverskridande samtalsvärdet på den högra sidan. De block-specifika korrelationerna visade även att uppfattningen om samtalets värde var konstant inom det högra blocket, medan det på den vänstra sidan fanns ett större avståndstagande desto starkare hemvist deltagarna hade i blocket. Även hypotes 2a kunde inte entydigt besvaras. Endast ett av tre mått tydde på att högern var mer samtalsvillig, däremot fanns en större tilltro i blocköverskridande samtal på höger sida.

För två påståenden som antydde en uppfattning av bristande moral hos meningsmotståndarna hittades negativa (vänsterlutande) korrelationer och signifikanta gruppskillnader. Påståendena ”*Mina meningsmotståndare har sämre moraliska värderingar än mina.*” och ”*Kännedomen om att en vän eller nära bekant röstar på partiet i riksdagen som står längst ifrån det som jag röstar på är en legitim anledning till att säga upp bekantskapen.*” korrelerade starkt med både ideologi och hemvist, samt genererade de största gruppskillnaderna (Tabell 1 och 2). Ett påstående som inte genererade någon signifikant korrelation i någon av skalorna men ändå resulterade i en signifikant gruppskillnad mellan blocken var ”*Jag tror att om partiet jag sympatiserar med skulle ge mina meningsmotståndare rätt i en fråga skulle dessa använda detta för att driva igenom mer extrem politik på samma plan.*”. Dessa resultat gav stöd till hypotes 2b om att vänstersympatisörer hade ett större avståndstagande mot högersympatisörer i form av moralisk misstro.

Tabell 1

Korrelationer (r) mellan attitydpåståenden och politisk ideologi respektive hemvist för hela spektrumet eller de respektive blocken för sig.

	N	Politisk	Politisk	Vänster	Höger
		Hemvist	Ideologi	block	block
		75		36	39
Jag ser ingen poäng med att försöka diskutera politiska frågor med mina meningsmotståndare. De är i regel oförmögna att förstå mitt perspektiv.		.14	.05	-.04	-.02
Jag tror att många av mina meningsmotståndare inte förstår vilken politik som faktiskt är bäst för dem själva.		.25*	.26*	.15	.36*
Jag tror inte att sakliga argument kan få mina meningsmotståndare att ändra ståndpunkt.		.12	.04	.06	.24
Jag tror att diskussioner med mina meningsmotståndare skulle kunna vara lärorika för mig.		.09	.15	.03	-.09
Offentliga diskussioner med de som står för mina meningsmotståndares åsikter bör undvikas, då detta skulle legitimera deras åsikter.		.00	-.05	-.38*	-.25
Mina meningsmotståndare har sämre moraliska värderingar än mina.		-.43***	-.34**	.41*	-.08
Jag tror att vi genom fler blocköverskridande samtal skulle kunna minska polariseringen i den svenska samhällsdebatten.		.44***	.40***	-.40*	.07
Kännedomen om att en vän eller nära bekant röstar på partiet i riksdagen som står längst ifrån det som jag röstar på är en legitim anledning till att säga upp bekantskapen.		-.52***	-.47***	.30	-.31
Jag tror att mina meningsmotståndare innerligt tror att deras föredragna politik skulle vara bättre för majoriteten av den svenska befolkningen och inte enbart för dem själva.		.24*	.31**	-.24	.24
Politiken som jag står för skulle främst gynna mig själv och de i samma samhällsklass.		.14	.10	-.45**	-.15
Jag tror att om partiet jag sympatiserar med skulle ge mina meningsmotståndare rätt i en fråga skulle dessa använda detta för att driva igenom mer extrem politik på samma plan.		-.19	-.12	.02	.11
Hur villig är du att diskutera politik med någon från motsatt sida av det politiska spektrumet?		.11	.23*	.23	.15

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$, *Kursiva värden* = trend mot signifikans ($p < .10$).

Notis. Positiva korrelationer för hemvist och ideologi innebär ökad medhåll i takt med mer högerlutning. Positiva block-specifika korrelationer innebär ökat medhåll med starkare hemvist i respektive block.

Tabell 2*Gruppmedelvärden och t-test.*

	Vänster block	Höger block	Medel- skillnad	Cohen's d	95% KI	
	(N = 36)	(N = 39)			UG	ÖG
	<i>M (SD)</i>	<i>M (SD)</i>				
Jag ser ingen poäng med att försöka diskutera politiska frågor med mina meningsmotståndare. De är i regel oförmögna att förstå mitt perspektiv.	2.44 (.81)	2.72 (.97)	.27	.31	-.76	.15
Jag tror att många av mina meningsmotståndare inte förstår vilken politik som faktiskt är bäst för dem själva.	2.92 (1.00)	3.36 (.99)	0.44*	.45	-.90	.01
Jag tror inte att sakliga argument kan få mina meningsmotståndare att ändra ståndpunkt.	3.28 (1.03)	3.46 (.88)	0.18	.19	-.65	.26
Jag tror att diskussioner med mina meningsmotståndare skulle kunna vara lärorika för mig.	3.97 (.85)	4.18 (.68)	0.21	.27	-.73	.19
Offentliga diskussioner med de som står för mina meningsmotståndares åsikter bör undvikas, då detta skulle legitimera deras åsikter.	1.78 (.76)	1.74 (.85)	-0.03	.04	-.41	.50
Mina meningsmotståndare har sämre moraliska värderingar än mina.	3.08 (1.18)	2.28 (.94)	-0.80**	.75	.28	1.22
Jag tror att vi genom fler blocköverskridande samtal skulle kunna minska polariseringen i den svenska samhällsdebatten.	3.92 (.87)	4.51 (.64)	0.60**	.78	-1.25	-.31
Kännedomen om att en vän eller nära bekant röstar på partiet i riksdagen som står längst ifrån det som jag röstar på är en legitim anledning till att säga upp bekantskapen.	2.17 (1.13)	1.28 (.56)	-0.89***	1.00	.52	1.48
Jag tror att mina meningsmotståndare innerligt tror att deras föredragna politik skulle vara bättre för majoriteten av den svenska befolkningen och inte enbart för dem själva.	3.36 (1.05)	3.62 (.78)	0.25	.28	-.73	.18
Politiken som jag står för skulle främst gynna mig själv och de i samma samhällsklass.	2.03 (.94)	2.21 (1.08)	0.18	.18	-.63	.28
Jag tror att om partiet jag sympatiserar med skulle ge mina meningsmotståndare rätt i en fråga skulle dessa använda detta för att driva igenom mer extrem politik på samma plan.	3.06 (.86)	2.64 (.84)	-0.42*	.49	.03	.95
Hur villig är du att diskutera politik med någon från motsatt sida av det politiska spektrumet?	4.58 (1.34)	4.97 (1.46)	0.39	.28	-.73	.18

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Notis. M = Medelvärde, SD = Standardavvikelse, KI = Konfidensintervall, UG = Undre gräns, ÖG = Övre gräns

De positiva (högerlutande) korrelationerna för påståendet ”*Jag tror att mina meningsmotståndare innerligt tror att deras föredragna politik skulle vara bättre för majoriteten av den svenska befolkningen och inte enbart för dem själva.*” ger tyngd åt såväl hypotes 2b som 2c. Ett avståndstagande till påståendet implicerar en antagen själviskhet och vilja till maktmissbruk hos motståndarna, medan ett medhåll till viss del implicerar uppfattningen om att motståndarna är välvilliga men okunniga eller förblindade av något. Detta ska ses i en kontext där båda grupperna svarade i genomsnitt ”håller inte med” (värde ”2”) på påståendet ”*Politiken som jag står för skulle främst gynna mig själv och de i samma samhällsklass.*”. Det betyder att den absoluta majoriteten av deltagarna ansåg att deras föredragna politik inte enbart skulle gynna dem själva, men med starkare ideologisk lutning och hemvist till höger tilltog även uppfattningen om att meningsmotståndarna hade samma uppfattning om sin egen politik. De signifikanta positiva korrelationerna samt den signifikanta gruppskillnaden för påståendet ”*Jag tror att många av mina meningsmotståndare inte förstår vilken politik som faktiskt är bäst för dem själva.*” tillsammans med de tidigare nämnda resultaten ger därför stöd till hypotes 2c: Högern ser vänstern som naiv och okunnig.

Diskussion

Den nykonstruerade skalan för politisk hemvist visade sig korrelera starkt med skalan för politisk ideologi samtidigt som korrelationerna mellan hemvist och attitydpåståendena i vissa fall var starkare än för ideologi och i vissa fall mindre starka. Att hemvist inte skulle mäta exakt samma sak som ideologi var väntat, då det främsta syftet med skalan var att försöka uppmäta vad som driver polariseringen i det politiska fältet och inte nödvändigtvis den självupplevda ideologiska hållningen i förhållande till begreppen ”vänster” och ”höger”. Genom att inkorporera båda skalorna kunde svaren analyseras på ett djupare plan. Om korrelationen var signifikant för ideologi men inte för hemvist, som exempelvis för svaren på frågan om samtalsvilligheten, antydde detta att benägenheten till samtal med meningsmotståndare ökade i takt med en ideologiskt starkare höger-orientering, medan en korrelation som var tydligt starkare för hemvist, som för påståendet om meningsmotståndarnas sämre moral ($r = -.43$ vs. $r = -.34$ för hemvist respektive ideologi), antydde att effekten ligger i gruppstillhörigheten för respektive block. Skillnaden mellan skalornas respektive korrelationer närmade sig signifikans i just det fallet.

Endast ideologi visade på en svag positiv signifikant korrelation med frågan om samtalsvilja med meningsmotståndare. En tilltagande ideologisk högerlutning korrelerade alltså svagt med viljan att samtala med meningsmotståndare. Däremot var tilltron i blocköverskridande samtal som redskap för att minska polariseringen signifikant högre i det högra blocket. De högerlutande deltagarna i studien var således marginellt mer samtalsvilliga än de vänsterlutande, men var tydligt mer införstådda om samtalens behov och nytta. Tilltron i samtalens nytta för att minska polariseringen var enligt de block-specifika analyserna konsekvent över det högra blocket, medan den avtog markant i takt med en starkare hemvist i det vänstra blocket. I nästan diametral kontrast till detta var korrelationen inom det vänstra blocket för påståendet om att offentliga debatter borde undvikas för att inte legitimera motståndarnas åsikter nästan identisk som den för nyttan av blocköverskridande samtal ($-.38$, $p < .05$ respektive $-.40$, $p < .05$). Jag misstänker att individer långt ut till vänster kanske tar avstånd från påståendet om att legitimera åsikter

eftersom de själva kan ha utsatts för den inställningen från sympatisörer för partier närmre mitten och är därför mer tillåtande gentemot offentliga debatter med meningsmotståndare. Däremot verkar de inte tro att samtalen skulle minska polariseringen. Med tanke på att uppfattningen om den egna moraliska överlägsenheten tilltog med graden av hemvist till vänster och misstron mot meningsmotståndarnas välvilja ökade med större ideologisk vänsterorientering så är det rimligt att anta att individer långt ut till vänster ser debatter och samtal med meningsmotståndare snarare som ett tillfälle att blotta motståndarnas dåliga uppsåt för likasinnade eller ambivalenta åskådare än att försöka övertyga och samsas med meningsmotståndarna.

Resultaten bör ses i ljus av rapporter (SOM-institutet, 2022) om att sverigedemokrater är dem minst omtyckta gruppen människor hos det svenska folket. Eftersom påståendena inleddes med en ingress om att man skulle ha partiet man minst sympatiserade med i åtanke när man svarade på frågorna och inte exempelvis "en genomsnittlig individ som sympatiserar med något av partierna i motsatt block" är det möjligt att vänsterblockets aversion mot sina meningsmotståndare kanske främst riktar sig mot sympatisörer av SD. Påståendena om att offentliga debatter borde undvikas för att inte legitimera meningsmotståndarnas åsikter och att blocköverskridande samtal skulle kunna minska polariseringen visade att de som endast "lutar åt vänster" i större utsträckning ville undvika samtal med meningsmotståndare än de som placerade sig på "självklart vänster". Detta kan vara ett tecken på att individer som endast "lutar åt vänster" möjligtvis lägger sin röst inom det vänstra blocket som resultat av ett avståndstagande från just SD än att de faktiskt sympatiserar med den förda politiken. En datapunkt som förstärker denna tolkning är att den enda signifikanta korrelationen för påståendet "*Politiken som jag står för skulle främst gynna mig själv och de i samma samhällsklass.*" var negativ inom det vänstra blocket. Med tanke på att medelvärdena för påståendet var så pass låga, det vill säga den absoluta majoriteten av alla deltagare svarade "håller inte med" och "håller inte alls med", så visar ett större avståndstagande för påståendet i takt med starkare hemvist till vänster på en ännu större övertygelse om att den egna politiken faktiskt är bäst för hela befolkningen, medan individerna som endast lutade åt vänster inte var lika säkra på det.

Studie 2

Resultaten från den första studien bekräftade att de respektive blocken såg på varandra på olika sätt. Sympatisörerna för vänstra blocket ansåg att deras meningsmotståndare hade sämre moral, de var mer benägna att säga upp bekantskapen med en vän eller bekant som öppet sympatiserade med deras minst omtyckta parti, samt var mer misstroende för motståndarnas motiv. Högra blocket var i större utsträckning övertygade om att deras meningsmotståndare innerligt tror att politiken som de föredrar skulle vara bäst för hela samhället, men att de inte vet vilken politik som faktiskt är bäst för dem själva, samt att blocköverskridande samtal skulle kunna minska polariseringen. Sammantaget kan man säga att vänstern ser högern som omoralisk och opålitlig medan högern ser vänstern som naiva och okunniga. Vad kan dessa uppfattningar grunda sig i? Hur är det möjligt att demografiskt liknande grupper av människor tolkar omvärlden och varandra så olika? Kan det vara så att de respektive lägren tolkar sin omvärld utifrån skilda moraliska fundament?

Moralfundamentsteorin (Moral Foundations Theory). Haidt och Joseph (2004) argumenterade för att moral grundade sig i ett flertal dimensioner. De föreslog fyra dimensioner: undvika lidande (omsorg), respektera hierarkier (auktoritet/respekt), agera ömsesidigt (rättvisa) och bete sig renligt (renlighet/helighet). Tre år senare publicerade Haidt och Graham (2007) en studie där det första utkastet av Moralfundamentsteorin (MFT) testades. De argumenterade för att ett femte fundament skulle ingå: samhörighet med ens grupp (ingrupp/lojalitet). Moralfundament-enkäten (Moral Foundations Questionnaire; MFQ) består av dessa fem fundament (Haidt & Graham, 2007).

MFT utgår från fyra påståenden kring det mänskliga psyket och hur vår moral bildas: nativism, kulturell utveckling, intuitionism och pluralism. Nativismen innebär att vi föds med ett ”första utkast” för hur vi tar in information och tolkar världen. Graham m.fl. (2013) poängterar att det inte innebär att vi är låsta till ett givet sätt att tolka världen, men att våra gener gör det lättare respektive svårare för oss att anamma vissa värderingar över andra. Det andra påståendet, kulturell utveckling respektive kulturellt lärande, förtydligar detta. Olika kulturer genererar olika spektrum av värderingar. Exempelvis skulle en libertarianskt lagd individ i ett väldigt konservativt och traditionellt samhälle inte en vänsterorienterad politisk hållning, medan denne i ett kommunistiskt samhälle med en väldigt stark stat snarare skulle bli högerlutande. MFT utgår även ifrån att vi i första hand är intuitiva varelser. Vi ”känner” först vad som är rätt eller fel och rationaliserar i efterhand fram varför vi tycker så eller om något. Det betyder inte att vi inte rationellt kan överväga våra moraliska ställningstaganden, men att det ofta kräver mer aktivt engagemang att motarbeta våra känslomässiga dragningar åt det ena eller andra hållet. Slutligen har MFT även ett pluralistiskt perspektiv i att våra olikheter finns där för att vi igenom evolutionen bättre skulle kunna tackla föränderliga miljöer. Olika ”triggers” väckte olika känslor som drev på de adaptationer som fick människan som individ och grupp att överleva i miljöer med varierande hot. Omsorg står exempelvis för den adaptiva utmaningen att skydda och vårda barn. De ursprungliga triggers var lidande, ångest eller armod av någons barn, medan nutida triggers kan innefatta lidande hos andra barn, små djur eller andra som faller offer för våld och förtryck. Känslorna det genererade var medkänsla för offret och ilska gentemot förövaren. Detta genererade dygderna omsorgsfullhet och vänlighet. För renlighet/helighet var den adaptiva utmaningen överförbara sjukdomar. Förr kunde triggers vara avföring, sopor och sjuka människor, medan det idag kan innefatta immigration och avvikande sexualitet. Känslan som framkallas är äckel och dygderna som adaptationerna genererade var avhållsamhet, kyskhet, fromhet och renlighet.

De moraliska fundamenten kan kategoriseras in i två överordnade fundament. Omsorgs- och rättvisefundamenten utgör det överordnade ”individualiserande” fundamentet, då de enligt Graham, Haidt och Nosek (2009), utgör roten till intuitionerna i den liberala filosofiska traditionen med tyngdpunkt på individens rättigheter och välfärd. Fundamentet auktoritet/respekt, ingrupp/lojalitet och renlighet/helighet utgjorde i stället det ”bindande” överordnade fundamentet, som står för intuitionerna inom konservativ och religiös moral, med tyngdpunkt på att sammanbinda grupper, lojalitet, plikt och självbehärskning. När MFQ testades i relation till politisk orientering i västerländska kulturer blev det tydligt att liberaler (vänsterorienterade) tenderar att endast basera sin moral på de individualiserande fundamenten omsorg och rättvisa, medan konservativa (högerorienterade) baserade sin moral på alla fem fundament (se metaanalys av: Kivikangas m.fl. 2020). Konservativa värderade visserligen omsorg och rättvisa aningen

lägre än liberaler, men för dem vägde alla fem fundament ungefär lika tungt, medan de bindande fundamenten inte var relevanta för liberalers moraliska överväganden alls. Detta föranledde frågan om konservativa kunde ha bättre insikt i hur liberaler tänker än det omvända. Graham, Nosek och Haidt (2012) testade hypotesen genom att låta personer från hela det politiska spektrumet (i USA) fylla i MFQ utifrån hur dessa trodde att en stereotyp liberal eller konservativ hade besvarat frågorna. Både liberaler och konservativa tenderade att överskatta motståndarsidans avståndstagande från de moraliska fundamenten som denna grupp redan tog avstånd ifrån i viss grad. De fann dock att moderata (amerikanska "mittenväljare") och konservativa överdrev skillnaderna mellan lägren i mindre utsträckning än liberala deltagare. Om överdrifterna var relativt jämnstora från mitten och högerut så ökade de i proportion med hur starkt deltagarna identifierade sig som liberaler (amerikansk vänster). Liberaler var exempelvis mer extrema i såväl deras antagande om att konservativa inte värderade omsorg och rättvisa som i antagandet om hur högt den genomsnittlige liberala väljaren värderade dessa fundament – de uppfattade skillnaderna mellan lägren som avsevärt större än vad de faktiskt var.

De fem fundamenten i MFT kunde ge mycket intressanta insikter kring skillnaderna mellan liberaler/social-liberaler och konservativa, men de kunde inte beskriva libertarianer särskilt väl. Libertariansk ideologi kan inte enkelt klassificeras som vänster eller höger. Till skillnad mot amerikanska "liberaler", eller motsvarande europeiska social-liberaler och socialister, håller sig libertarianerna närmre de ideal som beskrivs som "klassisk liberalism" med fokus på "negativ frihet", medan de förstnämnda lägger större vikt vid "positiv frihet". Negativ frihet står för friheten från inkräktande av staten, medan positiv frihet står för den frihet som staten kan förse sina medborgare med genom att förse dem med sociala förutsättningar som utbildning, vård och finansiella skyddsnet för att de ska kunna bli sin egen lyckas smed. Libertarianer särskiljer sig således från de två huvudgrupperna i den mån att de tenderar att vara på den konservativa sidan i ekonomiska frågor (exempelvis emot statlig inblandning i den fria marknaden), men på den social-liberala sidan i sociala frågor (exempelvis emot statlig inblandning i frågor om sexualitet och droganvändning) (Iyer m.fl., 2012).

Iyer m.fl. (2012) studerade gruppen libertarianer mer ingående och jämförde dessa mot liberaler och konservativa, samt adderade ett sjätte moraliskt fundament till MFT: frihet, som grundar sig i individens vilja att få vara fri från statsstyrningens intrång i deras liv. Libertarianerna låg på liknande nivå som konservativa i de individualiserande fundamenten omsorg och rättvisa, men på liberalers nivå på de bindande fundamenten lojalitet/ingrupp, auktoritet/respekt och renlighet/helighet. Det adderade frihetsfundamentet kunde delas upp i två facetter, ekonomisk frihet och livstil-frihet. Libertarianer hamnade, som förväntat, högst i båda facetter, men i den ekonomiska hamnade konservativa enbart snäppet lägre medan liberaler låg mycket lägre. I livstil-facetten låg liberaler snäppet under libertarianerna och de konservativa ytterligare ett snäpp under liberalerna.

Trots att frihetsfundamentet introducerades av Iyer m.fl. 2012 har det ännu inte publicerats någon ny officiell version av MFQ med frihetsfundamentet inkorporerat. Samtidigt har det blivit vanligt att studier med MFQ främst presenterar resultaten i form av de överordnade kategorierna "individualiserande" och "bindande" fundament (Nilsson m.fl., 2020, Franks & Scherr, 2015).

Harper och Rhodes (2021) argumenterade att generaliserbarheten av resultaten från tidigare studier med grundversionen av MFQ var tveksam då modellen i själva verket främst mäter de överordnade kategorierna av individualiserande och bindande fundament

istället för de föreslagna fem fundamenten. Dessutom påpekade Voelkel och Brandt (2019) att lojalitetsfundamentet var missvisande i den mån att de ingående frågor / påståenden var vinklade till att fånga upp konservativa intuitioner. När Voelkel och Brandt (2019) omformulerade några av dessa från att handla om ”lojalitet gentemot ens land” till ”lojalitet till ens fackorganisation” var det istället vänsterlutande väljare som visade högre lojalitet. Detta föranledde Harper och Rhodes (2021) att åter utvärdera dimensionaliteten av MFQ tillsammans med frihetsfundamentet framfört av Iyer m.fl. (2012). Resultatet blev den reviderade MFQ (MFQ-r) med de tre dimensionerna Traditionalism, Medkänsla och Frihet. I breda drag består Traditionalism av de statistiskt mest laddande frågor / påståenden från de bindande moralfundamenten, men med betoning på frågor / påståenden från auktoritet/respekt och renlighet/helighet. Medkänsla bygger på frågor / påståenden från de individualiserade fundamenten och frihet på frågor / påståenden från frihetsfundamentet som föreslogs av Iyer m.fl. (2012).

Hittills har studierna som undersökt svenskarnas moral i relation till politisk orientering endast använt den klassiska versionen av MFQ (Nilsson & Erlandsson, 2014, Nilsson m.fl., 2020). Med den versionen av MFQ kunde Nilsson och Erlandsson (2014) förklara 38,6% respektive 34,6% av variansen i politiskorientering beroende på om de fem fundamenten utgjorde separata prediktorer eller kollapsades till de överordnade individualiserande och bindande fundamenten i regressionsmodellerna. Hur mycket det adderade frihetsfundamentet i MFQ-r skulle kunna addera till förklaringen av variansen var en av frågorna som den här studien skulle försöka besvara.

Personlighet. Den nativistiska och pluralistiska ingången till MFT föranleder att det finns något som särskiljer individers sannolikhet att anamma vissa moraliska värderingar redan innan födseln. En sådan parameter skulle kunna vara vår personlighet som vi i dagsläget vet är till ungefär 50% genetiskt betingad (Bouchard Jr & McGue, 2003). Den mest använda personlighetsmodellen i modern tid är den så kallade femfaktor-modellen (FFM, även kallad ”Big Five”) (Furnham & Fenton-O’Creevy, 2018). Modellen beskriver personlighet utifrån fem olika dimensioner: Öppenhet för upplevelser, som är ett mått på hur öppen man är för udda idéer, nya upplevelser, intressen för abstrakta samtal och uppskattning för konst, Samvetsgrannhet, som mäter hur målmedveten och ordningsam man är, Extraversion (Utåtriktning), mäter livlighet och hur mycket man trivs i respektive dras till sociala interaktioner med större grupper människor, Vänlighet, som är ett mått på hur lätt man har att komma överens med andra, och slutligen Neuroticism, som mäter människors tendens till negativa känslor som ångest och rädsla. (se Behrendt, 2020 för en mer djupgående genomgång av de respektive personlighetsdragen).

HEXACO-personlighetstestet uppstod som resultat av att Ashton, Lee och Goldberg (2004) hade kritiserat FFM om att inte vara tillräckligt känsligt. De argumenterade för att en sjätte personlighetsdimension, ”Ärlighet-Ödmjukhet”, borde adderas. Ärlighet-Ödmjukhet mäter individers känsla av rättvisa, anspråkslöshet, uppriktighet och nivå av självberättigande. De övriga personlighetsdragen är de samma som i FFM, med skillnaden att neuroticism kallas ”emotionalitet”. HEXACO-modellen har vid en direkt jämförelse med FFM visat sig kunna förklara mer av variansen i politisk orientering (Chirumbolo & Leone, 2010). Därför valdes HEXACO-modellen för att mäta personlighet i den här studien.

Studier på västerländska kulturer har visat att politisk vänsterorientering är korrelerad med en högre nivå av öppenhet, medan högerorientering brukar vara korrelerad med högre samvetsgrannhet (Furnham & Fenton-O’Creevy, 2018). Studierna

som har använt FFM visar att även vänlighet i något lägre grad korrelerar med vänsterorientering (Furnham & Fenton-O'Creevy, 2018) men inte genomgående i alla studier (Osborne, Satherley, Little och Sibley, 2021), medan studier som använt sig av HEXACO även fann en korrelation mellan ärlighet-ödmjukhet och vänsterorientering (Leone, Chirumbolo & Desimoni, 2012; Leone, Desimoni & Chirumbolo, 2012; Zettler & Hilbig, 2010). Publicerade svenska studier på området lyser med sin frånvaro, däremot finns det en rad icke-publicerade studier på grund- och avancerad nivå (Behrendt, 2020; Norberg, 2020; Hallin & Stenman, 2019). Alla tre studier fångade upp en liknande trend för vilka personlighetsdrag som korrelerade med politisk orientering i Sverige. Två av studierna (Norberg, 2020; Hallin & Stenman, 2019) fann att endast neuroticism korrelerade signifikant med politisk orientering, med högre värden korrelerande med vänsterorientering. Behrendt (2020) använde till skillnad mot Norberg (2020) och Hallin & Stenman (2019), som använde varianter av FFM, personlighetstestet HEXACO. Han fann att neuroticism ("emotionalitet" i HEXACO) korrelerade som starkast med politisk orientering ($r = -.30, p < 0,01$), följt av öppenhet ($r = -.19, p < 0,01$), vänlighet ($r = -.18, p < 0,01$) och ärlighet-ödmjukhet ($r = -.16, p < 0,01$). Alla nämnda personlighetsdrag korrelerade negativt med högerorientering, det vill säga högre värden korrelerade med vänsterorientering.

Personlighet och Moral. Lewis och Bates (2011) konstaterade att personlighet formar politisk orientering mestadels indirekt via de moraliska fundamenten. De fann att höga värden i de individualiserande moralfundamenten korrelerade positivt med vänlighet, neuroticism och öppenhet, medan höga värden i de bindande fundamenten korrelerade med utåtriktning, samvetsgrannhet, låg öppenhet och i mindre utsträckning neuroticism och att det främst var dessa två överordnade moraliska fundament som predicerade politisk orientering. Författarna noterade även att neuroticism korrelerade positivt med högre värden i båda de överordnade fundamenten, men utifrån olika facetter av personlighetsdraget.

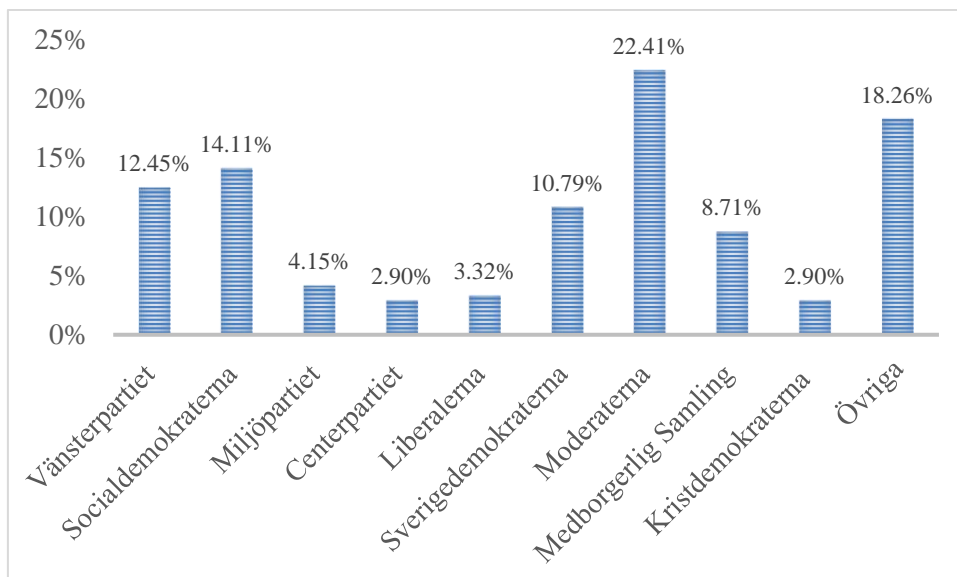
Den här studien. Vad skulle detta betyda för den svenska populationen där neuroticism/emotionalitet var personlighetsdraget som förklarade variansen bäst (Behrendt, 2020; Norberg, 2020; Hallin & Stenman, 2019)? Om båda de överordnade moralfundamenten grundade sig i evolutionära adaptationer för *gruppens* överlevnad (Haidt & Graham, 2007) borde starka uttryck för respektive fundament vara ett uttryck för kollektivism; det individualiserande fundamentet (via medkänsla) för en egalitär kollektivism och det bindande (via struktur och ordning) för en hierarkisk kollektivism. Kunde det vara så att hög neuroticism/emotionalitet, som tillsammans med vänlighet är indirekta mått på empati, drev individer i ett individualistiskt land som Sverige mot mer kollektivistiska ideologier? Kunde den svenska högern kanske vara mer lik amerikanska libertarianer än konservativa? Kivikangas m.fl., (2020) visade att korrelationerna mellan högerorientering och de bindande fundamenten i Finland och Sverige var lägre än i USA och Nya Zeeland, medan Iyer m.fl., (2012) visade att libertarianer var avståndstagande till både de individualiserande och bindande fundamenten, samt att de hamnade lägre än både liberaler och konservativa i neuroticism och samvetsgrannhet. Detta matchade de tidigare fynden som visade att svenska högerorienterade väljare hamnade lägre i neuroticism/emotionalitet, samt att den annars typiska positiva korrelationen mellan samvetsgrannhet och högerorientering var obefintlig bland svenskarna (Behrendt, 2020). Utifrån detta framfördes hypoteserna i följande stycke.

Syfte och hypoteser. Syftet med den här studien var att för första gången analysera skillnaderna i moraliska värderingar hos svenska väljare i relation till politisk orientering, med den reviderade versionen av MFQ (MFQ-r) (Harper & Rhodes, 2021). Den första hypotesen (1) var att frihetsfundamentet förklarar politisk orientering hos svenska väljare bättre än både medkänsla och traditionalism. Andra hypotesen (2) var att det korta personlighetstestet BHI skulle replikera tidigare fynd, där ärlighet-ögmjukhet, vänlighet, öppenhet och emotionalitet korrelerade med vänsterorientering (Behrendt, 2020), men med svagare korrelationer. Dessutom skulle (3.1) ärlighet-ödmjukhet, vänlighet och emotionalitet predicera medkänsla, (3.2) låg öppenhet predicera traditionalism samt (3.3) låg emotionalitet och låg vänlighet skulle predicera frihet.

Metod

Deltagare

244 deltagare lämnade in fullständiga svar. Av dessa exkluderades 3 svar utifrån kriterier som beskrivs i bilaga 2. De 241 deltagarna som ingick i analyserna bestod av 127 män (53%) och 114 kvinnor. Medelåldern för deltagarna var 43,5 år ($s = 13,7$, spann: 18 – 86 år). Fördelningen i inkomst och utbildning var mindre skev än den första studien men fortfarande med slagsida åt de högre värdena. Av deltagarna 20,3% angav att de tjänade betydligt under, 12,9% något under, 18,7% ungefär som, 29% något över och 19,1% betydligt över svensk medellön. 23,7% av deltagarna hade gymnasieutbildning eller lägre, 19,1% hade en eftergymnasial utbildning i form av KY-utbildning, eller militärutbildning, 30,3% kandidatexamen från högskola eller universitet och 27% hade en magisterutbildning eller högre. I den här studien samlades ingen data om sysselsättning in. Fördelningen av deltagarna i förhållande till partisympatier illustreras i figur 1.

Figur 1. Andel som skulle röstat på de respektive partierna. Deltagare som valde alternativet "Annat" (men inte angav "Medborgerlig Samling") och alternativet "Vet ej / Vill inte ange" slogs samman till kategorin "Övriga".

Instrument

MFQ-r. Enkäten inleddes med en översatt och adapterad version av den reviderade Moralfundament-enkäten (MFQ-r) (Harper & Rhodes, 2021). MFQ-r grundar sig i en sammanläggning av den ursprungliga MFQ (Haidt & Graham, 2007) med fem moraliska fundament och frihetsfundamentet som senare adderats av Iyer m.fl. (2012). MFQ-r består av endast tre fundament: Traditionalism ($\alpha = .75$), Medkänsla ($\alpha = .80$) och Frihet ($\alpha = .79$). Traditionalism överlappar till stor del med de tre ”bindande” fundamenten auktoritet, in-grupp-lojalitet och helighet. Medkänsla överlappar med de två ”individualiserande” fundamenten rättvisa och omhändertagande. Frihet innehåller endast frågor / påståenden från frihetsfundamentet. Sammanlagt innehöll MFQ-delen 24 frågor / påståenden; tio för Traditionalism, sex för Medkänsla, sex för Frihet och två uppmärksamhetstest-frågor. Ett item för frihet och ett för traditionalism exkluderades från analyserna i de presenterade tabellerna och figurerna, då dessa inte skulle varit med i den slutliga versionen av MFQ-r (mer ingående förklaring i metoddiskussionen). MFQ’n är uppdelad i två delar. I första delen får deltagarna besvara frågor kring huruvida vissa betänkanden är relevanta för att avgöra om någons agerande var rätt eller fel och i den andra ta ställning till en rad påståenden. En fråga som ingår i Medkänsla-fundamentet i den första delen var ”När du avgör om något är rätt eller fel: Hur relevant är det om någon led emotionellt?”. En fråga för Traditionalism i samma del var ”När du avgör om något är rätt eller fel: Hur relevant är det om någon visade brist på respekt för auktoritet?”. Frågorna besvarades med hjälp av de sex alternativen ”inte alls relevant”, ”inte särskilt relevant”, ”något relevant”, ”ganska relevant”, ”mycket relevant” och ”extremt relevant”. I andra delen kunde exempelvis ett påstående för Frihet-fundamentet lyda ”Regeringen blandar sig i alldeles för mycket i våra vardagliga liv.”. Svartalternativen i denna del var ”håller absolut inte med”, ”håller till stor del inte med”, ”håller till viss del inte med”, ”håller till viss del med”, ”håller till stor del med” och ”håller fullständigt med”. Den fullständiga enkäten finns att läsa i bilaga 1.

Personlighetstest. En kort version av HEXACO-personlighetstestet (Brief HEXACO Inventory, BHI) (de Vries, 2013) placerades efter MFQ-r i enkäten. HEXACO grundar sig i de fem faktorerna som fem-faktormodellen (FFM) består av och innehåller även faktorn ”Ärlighet-Ödmjukhet” (Ashton, Lee & Goldberg, 2004). De sex faktorerna som utgör HEXACO samt exempel på påståenden deltagarna fick ta ställning var: Ärlighet-Ödmjukhet (”Jag har svårt för att ljuga”), Emotionalitet (”Jag oroar mig mindre än andra.”), Utåtriktning (”Jag har lätt för att närma mig främlingar.”), Vänlighet (”Jag tenderar att snabbt komma överens med andra.”), Samvetsgrannhet (”Jag arbetar väldigt noggrant”) och Öppenhet (för upplevelser) (”Jag gillar människor med udda idéer.”). Deltagarna svarade utifrån alternativen ”håller inte alls med”, ”håller inte med”, ”neutral (håller varken med eller tar avstånd)”, ”håller med” och ”håller helt med”. BHI är med sina 24 påståenden den kortaste varianten av HEXACO, som i sin fullständiga version innehåller 200 påståenden. de Vries (2013) visade att reliabiliteten för BHI-faktorerna låg mellan .44 och .72, med lägst reliabilitet för Vänlighet och högst för Utåtriktning. I den här studien låg Cronbach’s Alpha för de respektive faktorerna lägre än så; .34 för ärlighet-ödmjukhet, .44 för emotionalitet, .63 för utåtriktning, .51 för vänlighet, .57 för samvetsgrannhet och .45 för öppenhet.

Politisk orientering mättes med samma frågor som i den första studien. En liten ändring gjordes i frågan om vilket parti deltagaren sympatiserade mest med. I första studien ombads deltagarna att välja vilket parti i riksdagen de sympatiserade mest med, medan frågan här omformulerades till att fånga vilket parti de hade röstat på om det vore

val idag. Ett svarsalternativ för ”Vet ej / Vill inte ange” och ”Annat parti. Namnge gärna:” med en fritextruta efter alternativet. Av de 34 deltagarna som angav att de hade röstat på ett annat parti angav 21 Medborgerlig Samling. I övrigt angavs inget parti mer än två gånger, därför fick MED en egen stapel i figur 1 och de övriga 13 deltagarna som angav annat parti lades ihop med de 31 deltagarna som svarade ”Vet ej / Vill inte ange”. I figur 1 och 2 är partierna är sorterade utifrån medelvärdet för var de respektive sympatisörerna placerade sig på vänster-höger-skalan.

Intresse för och deltagande i samhällsdebatten. Efter frågorna om politisk orientering adderades även två frågor om intresse och deltagande i samhällsdebatten. Den absoluta majoriteten (75,5%) av deltagarna besvarade frågan ”Hur mycket följer du den svenska samhällsdebatten?” med ”Ganska mycket” eller ”Väldigt mycket”, medan 12,4% svarade ”Inte alls” eller ”Litegrann” och 12% ”Varken lite eller mycket”. På frågan ”Hur ofta deltar du själv i samhällsdebatten genom att skriva, dela eller kommentera politiska texter på sociala medier eller andra offentliga platser?” svarade 26,6% av deltagarna ”Aldrig”, 29,9% ”Väldigt sällan”, 21,6% ”Ibland”, 13,3% ”Ganska ofta” och 8,7% ”Ofta”.

Demografiska frågor. Förutom att frågan om sysselsättning inte togs med i den här studien så var de demografiska frågorna identiska med de i första studien.

Tillvägagångssätt

Enkäten lades upp på sociala medier och delades med vänner och bekanta som i sin del ombads att sprida den vidare under perioden 16/3 till 4/4 – 2022. En rad profiler inom den svenska samhällsdebatten kontaktades för att hjälpa till att sprida enkäten. Endast en person, en liberal ledarskribent, delade enkäten på sina sociala medier. Förutom spridningen via mina egna kanaler och hjälp av vänner och bekanta, delades enkäten även i en rad facebook-grupper. En av dessa var en grupp tillhörande en podcast som drivs av en politiker för Moderaterna, vilket förklarar en del av det disproportionellt höga antalet svar av sympatisörer för Moderaterna.

Både MFQ-r och HEXACO behövde i olika utsträckning översättas. För den ursprungliga MFQ fanns det översatta skalfrågor av Nilsson och Erlandsson (2015), men skalfrågor för inte frihetsfundamentet saknades. Dessa översattes och adapterades till det svenska språket. Det gjordes även några mindre justeringar på de redan översatta frågor och påståenden från MFQ. De ursprungliga formuleringarna för varje fråga i den första delen av MFQ'n kunde lyda ”Huruvida någon agerade orättvist”. Eftersom deltagarna besvarade enkäten digitalt, där de skulle behöva skrolla tillbaka för att sätta respektive fråga i kontext med ingressen, valdes en omformulering av dessa till ”När du avgör om något är rätt eller fel: Hur relevant är det om någon agerade orättvist?”. Dessutom ändrades ”huruvida” till ”om”, eftersom ”huruvida” kunde anses aningen för byråkratiskt. BHI översattes från grunden. Översättningarna och formuleringarna för alla frågor / påståenden stämades av i flera omgångar med såväl handledare som vänner och bekanta. Ett påstående för MFQ-r och ett flertal för HEXACO behövde kodas omvänt innan index för de respektive moralfundamenten och personlighetsdragen skapades. Enkäten skickades ut till en rad bekanta innan den publicerades för att samla in feedback om formuleringen av de respektive frågor / påståenden som därefter förtydligades / omformulerades.

Data analyserades på liknande sätt som i studie 1. Utöver de analyser som nämndes där genomfördes här även regressionsanalyser, några av dessa var multipla hierarkiska regressioner. De respektive stegen matades in med metoden ”enter”.

Etik

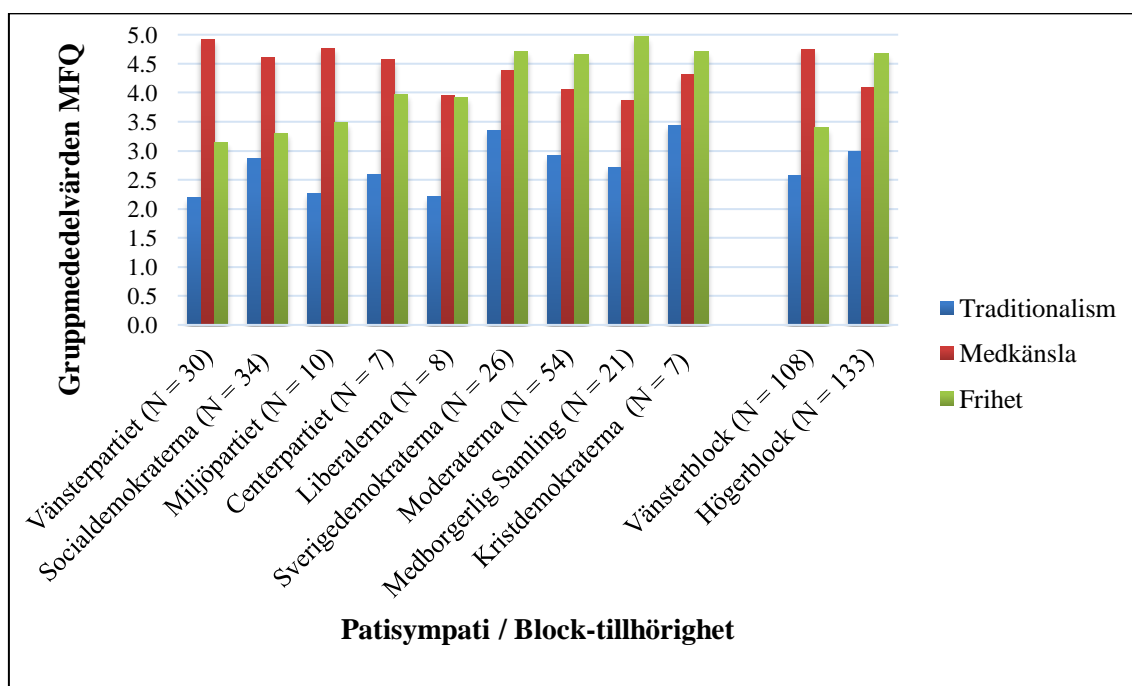
Studiens ingress samt beskrivningen av studien när den delades online hölls relativt vag. Orden ”moral” och ”polarisering” undveks medvetet för att inte systematiskt påverka deltagarna samt för att undvika en selektionsbias på grund av subjektiva uppfattningar om dessa termer. Istället beskrevs enkäten som en enkät gällande politisk orientering och värderingsfrågor. I ingressen till studien beskrevs även att den insamlade anonymiserade data endast skulle hanteras av mig och min handledare, samt att resultaten eventuellt kunde ingå i framtida publikationer.

Den enda känsliga informationen som samlades in var politisk orientering. Däremot samlades inga data in som skulle kunna identifiera deltagarna. I syfte att möjliggöra en eventuell publicering av studien i ett senare skede utan att behöva invänta etiskt godkännande togs beslutet att för säkerhets skull stängda insamlingen av IP-adresser av i Qualtrics. Eftersom inga geografiska data samlades in heller säkerställdes således att de individuella svaren inte kunde spåras tillbaka till någon av deltagarna.

Resultat

T-test och korrelationer

Signifikanta korrelationer och gruppskillnader hittades för alla tre moraliska fundament (Tabell 3 och 4). Riktningen av skillnaderna var att högerorientering var korrelerat med högre värden för frihet och traditionalism medan vänsterorientering korrelerade med högre värden för medkänsla. I enighet med första hypotesen var såväl gruppskillnaden som korrelationerna för frihet de största i jämförelse med de andra fundamenten. Medelvärdena för moralfundamenten i förhållande till partisympatier och vänster- och högerblock illustreras i figur 2.

Figur 2 Medelvärden för de moraliska fundamenten beroende på partisympati och blocktillhörighet. Deltagarna som svarade "Vet ej / vill inte ange" eller "Annat" (men inte Medborgerlig Samling) (N = 44) redovisas ej som enskild grupp men ingår i de respektive blocken.

Tabell 3

Gruppmedelvärden för moralfundamenten och personlighetsdragen.

	Vänster block (N = 108)	Höger block (N = 133)	Medel- skillnad	Cohen's d	95% KI	
	<i>M (SD)</i>	<i>M (SD)</i>			<i>UG</i>	<i>ÖG</i>
Traditionalism	2.58 (.72)	2.98 (.73)	0,40***	.55	.29	.81
Medkänsla	4.75 (.70)	4.10 (.87)	-0,66***	.82	-1.09	-.56
Frihet	3.40 (.80)	4.67 (.83)	1,27***	1.56	1.26	1.84
Ärlighet / Ödmjukhet	3.72 (.66)	3.67 (.58)	-0,05	.08	-.33	.18
Emotionalitet	2.87 (.77)	2.62 (.63)	-0,25**	.36	-.62	-.11
Utåtriktning	3.86 (.66)	3.89 (.65)	0,03	.04	-.21	.30
Vänlighet	3.26 (.64)	3.12 (.58)	-0,13	.22	-.47	.04
Samvetsgrannhet	3.39 (.55)	3.46 (.71)	0,07	.10	-.15	.36
Öppenhet	3.91 (.62)	3.85 (.55)	-0,05	.09	-.34	.17

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Notis. M = Medelvärde, SD = Standardavvikelse, KI = Konfidensintervall, UG = Undre gräns, ÖG = Övre gräns

Traditionalism genererade den minsta gruppskillnaden, följt av medkänsla och frihet (tabell 3). Korrelationerna för medkänsla och traditionalism var ungefär jämnstora men motriktade, medan korrelationen mellan frihet och politisk hemvist nästan var dubbelt så stor som för de andra två fundamenten (tabell 4). Korrelationen mellan traditionalism och politisk hemvist var signifikant svagare än den mellan traditionalism och politisk ideologi ($p = .048$). För frihet var det omvänt, här var korrelationen med politisk hemvist signifikant starkare än för politisk ideologi ($p = .012$). För att kunna jämföra resultaten med Harper och Rhodes (2021) kontrollerades även korrelationer mellan de första utkasterna av traditionalism respektive frihet (dessa innehöll ett item vardera som inte kom med i den slutliga versionen) med ideologi. Resultaten var $.45$, $p < .001$ för traditionalism och $.69$, $p < .001$ för frihet.

För personlighetsdragen var endast resultaten för emotionalitet signifikanta. Vänsterorienterade deltagare hamnade på högre värden i emotionalitet än högerorienterade deltagare. De fanns en trend till signifikans för korrelationen mellan vänlighet och hemvist ($p = 0,097$) samt för öppenhet och ideologi ($p = 0,061$), båda korrelationer med samma riktning som de för emotionalitet (tabell 4). De signifikanta resultaten för emotionalitet och trenderna mot signifikans för öppenhet och vänlighet bekräftade hypotes 2 till viss del. Däremot var inte resultaten för ärlighet-ödmjukhet i närheten av signifikans, därför kunde hypotesen inte bekräftas helt.

De block-specifika korrelationerna för traditionalism visade på ett betydligt starkare avståndstagande från traditionalism med tilltagande hemvist i det vänstra blocket än vad en tilltagande hemvist i det högra blocket korrelerade med ett bejakande av

fundamentet (tabell 4). Korrelationen inom det högra blocket missade dock med väldigt liten marginal statistisk signifikans ($p = 0,052$). För medkänsla hittades inga signifikanta korrelationer inom de respektive blocken, medan korrelationerna för frihet nästan var identiska, men motriktade, för båda blocken (tabell 4). En starkare hemvist inom det vänstra blocket korrelerade till liknande grad med ett avståndstagande till frihetsfundamentet som ett bejakande av fundamentet korrelerade med en starkare hemvist i det högra blocket.

Tabell 4

Korrelationer (r) mellan moralfundamenten samt personlighetsdragen och politisk ideologi respektive hemvist för hela spektrumet eller de respektive blocken för sig.

(Vänster – Höger)

N	Politisk	Politisk	Vänster	Höger
	Hemvist	Ideologi	block	block
	241		108	133
Traditionalism	.36*** ^b	.41*** ^b	-.41**	.17
Medkänsla	-.38***	-.38***	.14	-.09
Frihet	.70*** ^a	.65*** ^a	-.34**	.35**
Ärlighet / Ödmjukhet	-.08	-.07	.15	-.05
Emotionalitet	-.18**	-.21**	-.02	-.11
Utåtriktning	.07	.05	-.08	.11
Vänlighet	-.11	-.10	-.03	-.08
Samvetsgrannhet	.05	.08	-.11	-.07
Öppenhet	-.08	-.12	.12	-.07

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$, *Kursiva värden* = trend mot signifikans ($p < .10$).

Notis. Positiva korrelationer för hemvist och ideologi innebär högre värden i takt med mer högerlutning. Positiva block-specifika korrelationer innebär högre värden med starkare hemvist i respektive block. ^a och ^b = signifikant skillnad mellan korrelationerna ($p = .012$, respektive $p = .048$).

Regressioner

Multipla hierarkiska regressioner genomfördes för både hemvist och ideologi. Endast resultaten för hemvist är representerade i tabell 5. Den förklarade variansen i hemvist när enbart moralfundamenten ingick i Modell 1 var 54% och ökade endast signifikant (till 59%) i modell 3. Inkomst var den enda enskilda variabeln som tillförde ett signifikant förklaringsvärde utöver moralfundamenten, där högre inkomst korrelerade med större hemvist i det högra blocket. Av moralfundamenten hade frihet störst förklaringsvärde, följt av traditionalism och medkänsla. Riktningen på de kontrollerade korrelationerna var den samma som vid de enskilda korrelationerna, högre värden för frihet och traditionalism korrelerade med starkare hemvist till höger och högre värden för medkänsla med hemvist till vänster.

Den multipla hierarkiska regressionen för ideologi resulterade snarlika resultat (ej redovisat). De moraliska fundamenten stod där ensamt för 56% ($p < ,001$, $F = 101,54$) av variansen, och även där ökade endast modell 3 förklaringen signifikant (till 63%) ($p < ,001$, $F = 35,20$) med inkomst som enda signifikant variabel ($\beta = 0,23$, $t = 4,98$, $p < 0,001$) utöver de moraliska fundamenten. För att kunna göra en jämförelse med tidigare studier genomfördes även en linjär regression för enbart traditionalism och medkänsla (som motsvarar de bindande respektive individualiserande fundamenten) i relation till politisk

orientering utifrån likert-skalan. Regressionen förklarade 35% av variansen ($p < 0,001$, $F = 63,20$).

För att kunna urskilja vilken effekt personlighet hade på politisk orientering enskilt gjordes det två regressionsanalyser för personlighet och politisk orientering, en för hemvist och en för ideologi. Personlighet förklarade 6% av variationen i båda modellerna ($p = 0,02$, $F = 2,56$ och $p = 0,003$, $F = 3,37$ för hemvist respektive ideologi).

Slutligen genomfördes det även linjära regressioner med de respektive moraliska fundamenten som beroende variabler och personlighetsdragen som oberoende variabler (tabell 6). Personlighet förklarade 4% av variansen inom traditionalism, medan den förklarade 7% av variansen i såväl medkänsla som frihet. Ärlighet-ödmjukhet förklarade en del av variansen för alla moraliska fundament, med negativa beta-värden i relation till traditionalism och frihet, men ett positivt värde för medkänsla. Emotionalitet förklarade inget av variansen inom traditionalism, men det mesta av variansen inom såväl medkänsla (positiv korrelation) som frihet (negativ korrelation). Varken utåtriktning eller samvetsgrannhet bidrog med något förklaringsvärde till något av fundamenten. Vänlighet bidrog med enbart ett positivt förklaringsvärde för medkänsla, medan öppenhet bidrog med det mesta av förklaringsvärdet till traditionalism (negativ korrelation), men inget till övriga moralfundament. Fastän det prediktiva värdet var lågt kunde hypotes 3.1 bekräftas; medkänsla predicerades av ärlighet-ödmjukhet, emotionalitet och vänlighet. Även hypotes 3.2 kunde bekräftas; (låg) öppenhet predicerade traditionalism. Däremot var effekten av ärlighet-ödmjukhet på traditionalism oväntad. Hypotes 3.3 fick delvis förkastas då (låg) vänlighet inte predicerade frihet, däremot predicerades det av låg emotionalitet och låg ärlighet-ödmjukhet.

Tabell 5

Resultat från en hierarkisk regression med placering på politisk hemvist (Självklart vänstra - Självklart högra) som beroende variabel. $N = 241$.

	Modell 1		Modell 2		Modell 3		Modell 4	
	β	t	β	t	β	t	β	t
Moraliska Fundament								
Traditionalism	0,29	6,38***	0,32	6,75***	0,33	7,90***	0,32	6,90***
Medkänsla	-0,21	-4,52***	-0,23	-4,71***	-0,21	-4,87***	-0,21	-4,29***
Frihet	0,54	11,32***	0,54	11,07***	0,55	11,17***	0,55	11,60***
Personlighet								
Ärlighet-Ödmjukhet			0,09	1,94	0,06	1,35	0,06	1,27
Emotionalitet			0,01	0,22	0,06	1,29	0,06	1,18
Utåtriktning			0,08	1,83	0,08	1,70	0,08	1,67
Vänlighet			-0,05	-1,02	-0,02	-0,52	-0,03	-0,58
Samvetsgrannhet			-0,01	-0,23	-0,02	-0,45	-0,02	-0,51
Öppenhet			0,03	0,62	0,02	0,51	0,02	0,53
Demografi								
Ålder					0,08	1,82	0,09	1,84
Kön					-0,07	-1,50	-0,07	-1,48
Utbildning					-0,01	-0,17	-0,02	-0,31
Inkomst					0,18	3,86***	0,18	3,68***
Intresse								
Följa samhällsdebatten							0,04	0,71
Delta i samhällsdebatten							-0,04	-0,73
<i>Adj. R²</i>		.54***		.55***		.59***		.59***
<i>R²Δ</i>				.02		.05***		.00

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

Notis. För kön kodades kvinnor = 0, män = 1. Koefficienterna är standardiserade.

Tabell 6*Linjära regressioner för de respektive moraliska fundamenten. N = 241.*

	Traditionalism		Medkänsla		Frihet	
	β	t	β	t	β	t
Personlighet						
Ärlighet- Ödmjukhet	-0,14	-2,06*	0,14	2,11*	-0,13	-2,02*
Emotionalitet	-0,04	-0,53	0,17	2,66**	-0,25	-3,74***
Utåtriktning	-0,11	-1,59	0,01	0,20	0,01	0,21
Vänlighet	0,03	0,42	0,14	2,17*	-0,11	-1,70
Samvetsgrannhet	0,04	0,66	-0,11	-1,67	0,02	0,38
Öppenhet	-0,19	-2,91**	0,11	1,74	-0,04	-0,71
<i>Adj. R²</i>		,04*		,07***		,07***

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

Diskussion

Av de fem uppsatta hypoteserna kunde tre bekräftas helt och två delvis. Hypotes 1: ”Frihet kommer beskriva polariseringen i större utsträckning än traditionalism och medkänsla” bekräftades tydligt. Korrelationerna mellan frihet och båda de politiska skalorna var nästan dubbelt så stora som korrelationerna för de andra två fundamenten. Skillnaderna mellan fundamenten var dessutom som störst i den ny-konstruerade skalan för politisk hemvist, vilket indikerar att den tribalistiska ”sorteringen” sker längs frihetsfundamentets dimension. Korrelationen mellan medkänsla (utifrån första utkastet av MFQ-r) och politisk orientering utifrån ideologi i den här studien var nästan identisk med den i det första urvalet i Harper och Rhodes (2021) studie på brittiska medborgare ($r = -.38$ respektive $r = -.36$), medan brittisk höger-orientering korrelerade starkare med traditionalism (utifrån deras första version) ($r = .58$ jämfört med $r = .45$ i denna studie). Det mest anmärkningsvärda är att korrelationen med frihet (utifrån deras första version) var ungefär hälften så stark i det brittiska urvalet ($r = .35$) jämfört med det svenska urvalet i denna studie ($r = .69$). Det bör tilläggas att Harper och Rhodes (2021) använde en 11-punkt likert-skala med slutpunkterna definierade som ”liberal” och ”conservative”, vilket inte går att översätta rakt av till ”vänster” och ”höger”.

Fundamentens sammanlagda förklaringsvärde för politisk orientering överlappar med vad Nilsson och Erlandsson (2014) hittade i sin första studie, där MFQ förklarade 34% av politisk orientering när fundamenten kollapsades till individualiserande och bindande fundament. Regressionen med endast medkänsla och traditionalism som oberoende variabler och ideologi som beroende variabel förklarade 35% av variansen i denna studie, men tillsammans med frihetsfundamentet förklarade MFQ-r 56% av variansen. Frihetsfundamentet adderade således ensamt ett förklaringsvärde på 21% utöver medkänsla och traditionalism som representerar de överordnade individualiserande respektive bindande fundamenten som analyserades av Nilsson och Erlandsson (2014). I en senare studie rapporterade Nilsson et al (2020) att de individualiserande respektive bindande fundamenten korrelerade med politisk (höger-)orientering med $r = -.28$ respektive $r = .28$. Dessa korrelationer är svagare än de för medkänsla respektive traditionalism i relation till ideologi i denna studie (tabell 2). Sammantaget tyder resultaten från denna studie på att de ny-formulerade fundamenten för medkänsla och traditionalism i MFQ-r fångar upp variansen av politisk orientering

minst lika bra eller bättre än de gamla överordnade individualiserande och bindande fundamenten i den ursprungliga MFQ-versionen, samt att frihetsfundamentet adderar ett betydande förklaringsvärde utöver de förstnämnda fundamenten för politisk orientering hos den svenska befolkningen.

Personlighet och politisk orientering. Den korta versionen av HEXACO-personlighetstestet visade på liknande övergripande mönster i relation till politisk ideologi som versionen med 60 påståenden gjorde hos Behrendt (2020). Där korrelerade ärlighet-ödmjukhet, emotionalitet, vänlighet och öppenhet signifikant (negativt) med politisk (höger-)orientering ($r = -.16, -.30, -.18$ respektive $-.19$). I den aktuella studien var endast korrelationen för emotionalitet var statistisk signifikant (högre emotionalitet korrelerade med vänsterorientering) och korrelationen med öppenhet visade en trend mot signifikans åt samma håll. De icke-signifikanta trenderna för ärlighet-ödmjukhet och vänlighet var i samma riktning som hos Behrendt (2020), samt korrelationerna för utåtriktning och samvetsgrannhet var varken signifikanta i den eller den aktuella studien. Till skillnad från Behrendt (2020) fann Hallin och Stenman (2019) samt Norberg (2020), som båda använde versioner av FFM och inte HEXACO, också enbart signifikanta korrelationer för neuroticism och politisk orientering ($r(154) = -.17, p < 0,05$, respektive $r(162) = -.15, p < 0,05$). Båda de sistnämnda hade dessutom en bättre intern reliabilitet för personlighetsdimensionerna än den som hittades i den här studien. Reliabiliteten för personlighetsdimensionerna hamnade mellan $\alpha=.73$ och $\alpha=.86$ för Hallin och Stenman (2019) och mellan $\alpha=.56$ och $\alpha=.82$ (där endast reliabiliteten för vänlighet hamnade under $\alpha=.60$) för Norberg (2020), medan den var exceptionellt låg (mellan $\alpha=.34$ och $\alpha=.63$) i denna studie. Ändå var korrelationen för emotionalitet något starkare i den här studien än hos båda de ovannämnda. Min spekulering är att diskrepansen beror på en eller flera av de följande detaljerna: HEXACO har helt enkelt en högre validitet för att mäta politisk orientering än FFM, vilket är i linje med Chirumbolo & Leone's fynd (2010), det cirka 50% större deltagarantalet i denna studie och nästan fyra gånger så stora deltagarantalet i Behrendts (2020) studie genererade en större spridning svar, eller urvalet var mer heterogent i den här studien. Framför allt Hallin och Stenman (2019) hade ett ganska homogent urval med endast studenter och 76% kvinnor.

Kvar står den låga reliabiliteten i denna studie. Den var nämligen inte bara låg i jämförelse med de ovannämnda studierna utan även låg i förhållande till vad de Vries (2013) fann i samband med konstruktionen av BHI. Därför tror jag att den låga reliabiliteten i denna studie måste åtminstone till viss del bero på att mina översättningar av de ingående påståenden inte fångade essensen av dem tillräckligt bra.

Personlighet i relation till de moraliska fundamenten. I regressionsmodellerna för politisk hemvist adderade inte personlighet något till modellernas förklaringsvärde när de moraliska fundamenten redan fanns i modellen. Detta kan antingen tolkas som att personlighet, mätt med BHI, helt enkelt inte hade något förklaringsvärde alls eller att hela förklaringsvärdet som personlighet hade bidragit med redan konsumerades av de moraliska fundamenten. För att klargöra detta gjordes regressionsanalyser för enbart personlighet. Dessa visade att personlighet kunde förklara 6% av variansen, oberoende av vilken skala för som användes för politisk orientering. Detta är avsevärt mindre än de 14% hos (Behrendt, 2020), vilket tyder på att BHI tappade en del förklaringsvärde i förhållande till den HEXACO-version med 60 påståenden.

Personlighet kunde förklara 4 - 7% av de respektive moraliska fundamenten i den här studien (tabell 6). Dessa förklaringsvärden var avsevärt lägre än de 28% (för individualiserande) och 23% (för bindande fundament) som Zeigler-Hill m.fl. (2015)

fann. För traditionalism bidrog öppenhet och ärlighet-ödmjukhet med signifikanta (negativa) korrelationer, vilket är i linje med tidigare forskning (Zeigler-Hill m.fl., 2015, Lewis & Bates, 2011) som fann negativa korrelationer mellan öppenhet och de bindande moraliska fundamenten (vilka traditionalism-måttet främst bygger på). Ärlighet-ödmjukhet, vänlighet och emotionalitet bidrog i liknande utsträckning till variationen för medkänsla. Alla tre personlighetsdrag, som alla till viss del beskriver olika aspekter av empati och ömsesidighet, korrelerade alltså positivt med medkänsla-fundamentet. Även dessa fynd är i linje med resultaten av Zeigler-Hill m.fl. (2015), men de fann att även öppenhet och samvetsgrannhet förklarade de individualiserande fundamenten, vilket inte var fallet här. Frihetsfundamentet förklarades med negativa korrelationer för ärlighet-ödmjukhet och emotionalitet, där effekten för emotionalitet nästan var dubbelt så hög som för ärlighet-ödmjukhet. Sammantaget hade emotionalitet och öppenhet störst individuella effekter på de moraliska fundamenten. Dessa två personlighetsdimensioner hade även störst förklaringsvärde för politisk orientering hos Beherendt (2020) – en effekt som kvarstod även när samlingsbegrepp för diverse personliga (inte moraliska) värderingar togs med i modellerna. Att personlighet inte bidrog med något förklaringsvärde utöver det av de moraliska fundamenten i den här studien är därför i linje med vad Lewis och Bates (2011) argumenterade för; personlighet påverkar politisk orientering via de moraliska värderingarna. Däremot är det intressant att emotionalitet ensamt stod för så stor del av förklaringsvärdet för frihetsfundamentet. En möjlig förklaring till detta skulle kunna vara att Sveriges utvecklade välfärdsystem driver individer med högre emotionalitet till att känna sig mer beroende av statens översyn för att samhället ska kunna fungera tryggt och säkert. När trygghet och frihet ställs emot varandra blir det de ”modiga” (låga värden i emotionalitet) som kommer värdera frihet högre.

Metoddiskussion

Studien har en rad tillkortakommanden som behöver tas i beaktande. Ett av dem är de frågor / påståenden som ingick i MFQ-r. Den slutliga versionen av MFQ-r (Harper & Rhodes, 2021) hittades först när datainsamlingen var slutförd. De frågor / påståenden som ingick i enkäten var de som stod för det första utkastet av MFQ-r (fetmarkerade frågor / påståenden i tabell 2 i Harper & Rhodes, (2021)). I den slutliga versionen hade ett item i traditionalism bytts ut (*”Whether or not private property was respected”* togs bort och *”Whether or not someone showed a lack of loyalty”* hade adderats.), ett item i medkänsla adderades (*”Compassion for those who are suffering is the most crucial virtue”*) och ett item i frihet togs bort (*”People who are successful in business have a right to enjoy their wealth as they see fit”*). Analyserna i den här studien gjordes utan de frågor / påståenden som till slut togs bort av Harper och Rhodes (2021), men saknade de två frågor / påståenden som hade adderats, förutom där det uttryckligen poängterades att fundamenten utifrån det första utkastet av MFQ-r analyserades. Det är därför möjligt att resultaten för traditionalism och medkänsla hade kunnat vara aningen starkare.

Fördelningen av deltagare i relation till vilka partier de sympatiserade med var inte representativ i förhållande till rådande opinionsundersökningar. Exempelvis utgjorde sympatisörer för det liberal-konservativa, libertarianskt lutande, partiet Medborgerlig Samling 8,7% av deltagarna i studien. Medborgerlig Samling är idag inte något riksdagsparti och samlade 0,20% av rösterna i valet 2018 (Valmyndigheten, 2022). Medelvärde för partiets sympatisörer i frihetsfundamentet var 4,96 (Maxvärde = 6), vilket är ca 0,3 enheter högre än medelvärdena för sympatisörer med Moderaterna, Sverigedemokraterna och Kristdemokraterna, samt 1,0 enhet högre än sympatisörerna

med Liberalerna. Samtidigt var medelvärdet i traditionalism 2,72 för Medborgerlig Samlings sympatisörer, vilket är lägre än det för övriga partier inom det högra blocket, med undantag för Liberalerna. Dessutom låg Medborgerlig Samlings sympatisörer snäppet lägre i medkänsla än samtliga av det högra blockets sympatisörer. Således kan dessa deltagare ha bidragit till att effekten av frihet, och till mindre grad medkänsla, på politisk orientering överskattades och att effekten av traditionalism underskattades något. Samtidigt var sympatisörer för Socialdemokraterna och Centerpartiet kraftigt underrepresenterade i förhållande till Vänsterpartiet och Miljöpartiet inom det vänstra blocket. Sympatisörerna för Vänsterpartiet och Miljöpartiet låg högst i medkänsla och lägst (tillsammans med Liberalernas sympatisörer) i traditionalism (ungefär 0,6 enheter under medelvärdet för Socialdemokraternas sympatisörer). Därför bör denna snedfördelning ha överskattat effekten av traditionalism och medkänsla i det vänstra blocket och således ha balanserat ut effekten som Medborgerlig Samlings sympatisörer eventuellt skapade på den högra sidan. Socialdemokraternas sympatisörer hamnade dock inte nämnvärt annorlunda än Vänsterpartiets och Miljöpartiets sympatisörer på frihetsfundamentet, däremot hamnade Centerpartiets sympatisörer 0,5 till 0,8 enheter högre i frihetsfundamentet än övriga partiers sympatisörer inom det vänstra blocket. Om Socialdemokraternas underrepresentation skulle inneburi att frihetsfundamentets effekt inom det vänstra blocket skulle ha befästs ännu starkare så talar Centerpartisters underrepresentation för att frihetsfundamentet är något underskattat inom det vänstra blocket. Däremot kan det diskuteras huruvida Centerpartistiska sympatisörer är särskilt representativa för det vänstra blocket över huvud taget. I en framtida, mer omfattande, undersökning borde svaren viktas utifrån hur antalet sympatisörer för de respektive partierna återspeglar den rådande opinionen.

Slutligen ska man ha i åtanke att en betydande andel av svaren samlades in från facebook-grupper med inriktning mot politiska diskussionsämnen (båda mer höger- än vänsterlutande) och en annan del av underlaget kom från en de sociala plattformarna av en ledarskribent för en social-liberalt lutande tidning. Detta behöver dock inte nödvändigtvis vara en nackdel då det just var deltagare i den polariserade samhällsdebatten som var målgruppen för undersökningen.

Övergripande diskussion

Med mer resurser hade båda studierna i den här uppsatsen kunnat bakas ihop till en studie, men med tanke på att individerna skulle delta frivilligt utan någon kompensation så hade antalet frågor / påståenden blivit alldeles för stort för en enskild enkät. Därför blir de följande slutsatserna något spekulativa.

Skillnaderna mellan politisk ideologi och hemvist. Redan i den första studien med endast 75 deltagare kunde den egenkonstruerade skalan för politisk hemvist visa på en skillnad mot den sedvanliga skalan för politisk ideologi gällande påståendet att meningsmotståndarna har sämre moral än en själv. I andra studien korrelerade traditionalism signifikant starkare med politisk ideologi än med politisk hemvist, medan mönstret för frihetsfundamentet var det omvända, där var korrelationen med politisk hemvist signifikant starkare. Att dessa skillnader uppnådde statistisk signifikans är anmärkningsvärt med tanke på hur små skillnaderna mellan korrelationerna var (.05 för både traditionalism och frihet) och skalornas inbördes starka korrelation på $r = .91$. Detta tyder på att skalan för hemvist trots sin starka korrelation med ideologi-skalan mäter något

annat och är därför värd att utforska vidare framöver – åtminstone så länge som det svenska politiska fältet är så tydligt uppdelat i två läger som det är idag. Faktumet att skillnaderna mellan skalorna gick åt olika håll för frihet och traditionalism antyder även att effekten inte enbart är ett resultat av att hemvist-skalan inte hade någon neutral mittpunkt. Som tidigare nämnt var tanken med skalan att mäta den tribalistiska aspekten i polariseringen. Ironiskt nog tyder resultaten på att den tribalistiska uppdelningen inte är mellan två olika sätt att styra ett kollektiv på, vilket en stark effekt av traditionalism och medkänsla hade implicerat, utan snarare att de högerlutande individerna vill få vara fria från kollektivismen.

Implikationer. Med utgångspunkten i att effekten av personlighet på de moraliska fundamenten förmodligen underskattades i den här studien på grund av den korta versionen av HEXACO-testet kommer jag koppla resultaten från Behrendt (2020) till resultaten i den här studien. Vad säger de här resultaten om vänsterns och högerens oförmåga att samtala med varandra?

Vänstern bygger sin moral på i stort sett enbart medkänsla, medan högern bygger den på medkänsla och frihet, samt lite traditionalism. Problemet som styren som endast grundar sin moral på medkänsla har är att de har svårt för att sätta ner foten mot individer som åker snålskjuts på resten av kollektivet. Medkänslan står i direkt konflikt med förmågan att bestraffa de som förstör för resten av kollektivet. Men om medkänsla inte är det enda moraliska fundamentet vägs beslut om eventuella bestraffningar mot hur dessa individer förstör för resten av kollektivet, för deras friheter och den allmänna ordningen som får samhället att gå runt. Skillnaderna mellan sympatisörerna för Socialdemokraterna (S) respektive Sverigedemokraterna (SD) i figur 2 illustrerar detta tydligt. Medelvärdet för medkänsla är nästan identisk för grupperna ($S = 4,6$ och $SD = 4,4$) och på traditionalismfundamentet är skillnaden inte heller särskilt stor ($S = 2,9$ vs $SD = 3,4$), men på frihetsfundamentet skiljer sig grupperna med 1,4 enheter ($S = 3,3$ och $SD = 4,7$). Om resultaten i den här studien är tillförlitliga, tyder detta på att gemene Sverigedemokrat inte värderar medkänsla nämnvärt lägre än gemene Socialdemokrat. Den är inte nödvändigtvis avsevärt mer traditionalistisk i sina moraliska värderingar heller, men den värderar sin självständighet mer.

En annan bidragande faktor som relaterar till att det just är personlighetsdraget neuroticism / emotionalitet som dividerar det svenska politiska fältet kan ha varit strategierna som har använts för att skrämja respektive ”skämma” bort väljare från att ansluta sig till den mer invandrings- och mångkultur-kritiska högern. Med tanke på att dessa åsikter länge har varit tabu i Sverige så har den svenska vänster, som nu fyra studier har visat är mer emotionell än högern, använt politiska strategier som endast fungerar på individer som ligger på den vänstra halvan av normalfördelningen för personlighetsdraget neuroticism / emotionalitet. Eftersom det personlighetsdraget, tillsammans med vänlighet, som också predicerar vänsterorientering i Sverige (Behrendt, 2020), ligger till grund för empati och självmedvetenhet gentemot gruppen driver det individen till att i större grad bry sig om vad andra tycker och tänker om dem. Dessa individer skräms både av tanken om ett fascistiskt maktövertagande av Sverigedemokraterna, men kanske ännu mer av tanken att bli utesluten av kollektivet för att peka på eventuella problem som migrationen har fört med sig. Vänsterns väljare utgörs därför av ett större antal emotionellt och empatiskt lagda individer och högern av mer emotionellt svala och individualistiska individer som inte vill att deras tillgångar och förtjänster slösas på individer som själva antingen inte vill eller på grund av en bristande integration inte kan bidra till kollektivet. Jag tror lika lite att vänstersympatisörer är dumma som att högersympatisörer skulle vara

illvilliga och moraliskt förkastliga. Med en större tendens till negativa känslor som rädsla och ångest kommer trygghet att värderas högre än frihet hos vänstern, medan gemene högersympatisör med mindre öppenhet, vänlighet och negativa känslor lätt blir trångsynt och därför inte är öppen för nya alternativa lösningar på dagens problem.

Jag tror därför att om individer till vänster vill få gehör från de till höger måste de hålla sig till entydiga fakta i debatten, känslargument biter inte på dem. Åt det andra hållet behöver individer till höger deklarerat sina moraliska bevekelsegrunder, framförallt de som grundar sig i medkänsla, innan de går in på specifika lösningar. Som Theodore Roosevelt ska ha sagt "People don't care how much you know until they know how much you care."

Framtida forskning. I framtiden borde dels den andra studien i den här uppsatsen replikeras med en större version av HEXACO-testet och fler deltagare, gärna i kombination med attitydfrågor som likt de i första studien. Attitydfrågorna från första delen skulle även kunna bytas ut mot frågor / påståenden i stil med de som Norberg (2020) använde, där testpersonerna fick ta ställning till om exempelvis företrädare för partierna som deltagarna minst sympatiserade med skulle få besöka skolor. Ett annat socialpsykologiskt område som angränsar till detta är auktoritarianism. Fram tills nyligen har det främst mätts i form av "right-wing authoritarianism" (RWA), men på senare tid har forskare hittat allt fler belägg för att det även finns en vänster-variant av fenomenet, nämligen "LWA" (Conway III m.fl., 2018; Costello m.fl., 2022). Med tanke på det ökade avståndstagandet till frihetsvärderingarna med ökad vänsterorientering så vore det intressant att utforska detta mer utförligt i kombination med moral och personlighet. En studie med både RWA och LWA på den svenska befolkningen hade varit intressant.

Slutsatser

I den första av den här uppsatsens två studier framkom det att personer till vänster i den svenska samhällsdebatten ser på sina meningsmotståndare med misstro och anser sig ha högre moral än dessa, medan personer till höger ser mer välvilligt på sina meningsmotståndare men anser att de inte förstår vilken politik som är bäst för dem själva.

Den andra studien visade att moraliska värderingar uppmätta med MFQ-r förklarar 54 - 56% av variansen i politisk orientering beroende på vilken skala som användes för politisk orientering. Av de tre moraliska fundamenten i MFQ-r; Traditionalism, Medkänsla och Frihet, korrelerade frihetsfundamentet starkt med politisk högerorientering, medan medkänsla (vänster) och traditionalism (höger) resulterade i medelstarka korrelationer. Av personlighetsdragen uppmätta med en kort version av personlighetstestet HEXACO hade hög emotionalitet störst förklaringsvärde av variansen inom medkänsla, medan låg emotionalitet det mesta inom frihetsfundamentet. Traditionalism förklarades bäst, om än svagt, av låga värden av personlighetsdraget öppenhet. Via båda studier testades även en ny skala, "politisk hemvist", för att mäta den mer "sorterande" och tribalistiska typen av polarisering. Skalan korrelerade starkt med den sedvanliga 7-punkt vänster-högerskalan för politisk orientering ($r = .91$) men lyckades samtidigt uppmäta signifikant skilda korrelationer för ett flertal variabler. Sammantaget antyder resultaten att den moraliska skiljelinjen hos den svenska befolkningen ligger i hur mycket individerna värderar frihet, samt att personlighetsdraget emotionalitet (ångest, rädsla och empati) kan vara en drivande faktor i formeringen av dessa moraliska värden.

Referenser

- Ashton, M. C., Lee, K., & Goldberg, L. R. (2004). A hierarchical analysis of 1,710 English personality-descriptive adjectives. *Journal of Personality and Social Psychology*, 87(5), 707-721. doi:10.1037/0022-3514.87.5.707
- Behrendt, M. (2020). *Effekten av personlighet och värderingar på politisk orientering*. Opublicerat examensarbete, 10 poäng /15 hp. Göteborgs Universitet: Psykologiska institutionen
- Bouchard Jr, T. J., & McGue, M. (2003). Genetic and environmental influences on human psychological differences. *Journal of Neurobiology*, 54(1), 4-45.
- Chirumbolo, A., & Leone, L. (2010). Personality and politics: The role of the HEXACO model of personality in predicting ideology and voting. *Personality and Individual Differences*, 49(1), 43-48. doi:10.1016/j.paid.2010.03.004
- Conway III, L. G., Houck, S. C., Gornick, L. J., & Repke, M. A. (2018). Finding the Loch Ness monster: Left-wing authoritarianism in the United States. *Political Psychology*, 39(5), 1049-1067.
- Costello, T. H., Bowes, S. M., Stevens, S. T., Waldman, I. D., Tasimi, A., & Lilienfeld, S. O. (2022). Clarifying the structure and nature of left-wing authoritarianism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 122(1), 135.
- De Vries, R. E. (2013). The 24-item brief HEXACO inventory (BHI). *Journal of Research in Personality*, 47(6), 871-880.
- Furnham, A., & Fenton-O'Creevy, M. (2018). Personality and political orientation. *Personality and Individual Differences*, 129, 88-91. doi:10.1016/j.paid.2018.03.020
- Graham, J., Haidt, J., & Nosek, B. A. (2009). Liberals and conservatives rely on different sets of moral foundations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 96(5), 1029.
- Graham, J., Nosek, B. A., & Haidt, J. (2012). The moral stereotypes of liberals and conservatives: Exaggeration of differences across the political spectrum. *PLoS one*, 7(12), e50092.
- Graham, J., Haidt, J., Koleva, S., Motyl, M., Iyer, R., Wojcik, S. P., & Ditto, P. H. (2013). Moral foundations theory: The pragmatic validity of moral pluralism. I P. Devine & A. Plant (Red.), *Advances in Experimental Social Psychology* (Vol. 47, pp. 55-130). Academic Press.
- Hallin, H & Stenman, E. (2019). *Relationen mellan personlighet, känsla av sammanhang, politiskt intresse och politisk inriktning bland högskolestudenter*. Opublicerat examensarbete, 10 poäng /15 hp. Mälardalens högskola: Akademin för hälsa, vård och välfärd
- Haidt, J., & Joseph, C. (2004). Intuitive ethics: How innately prepared intuitions generate culturally variable virtues. *Daedalus*, 133(4), 55-66.
- Haidt, J., & Graham, J. (2007). When morality opposes justice: Conservatives have moral intuitions that liberals may not recognize. *Social Justice Research*, 20(1), 98-116.
- Harper, C. A., & Rhodes, D. (2021). Reanalysing the factor structure of the moral foundations questionnaire. *British Journal of Social Psychology*, 60(4), 1303-1329.

- IBM. (2020, April 16). Testing differences between dependent correlations. Hämtad Juni 8, 2022, från <https://www.ibm.com/support/pages/testing-differences-between-dependent-correlations>
- Iyer, R., Koleva, S., Graham, J., Ditto, P., & Haidt, J. (2012). Understanding libertarian morality: The psychological dispositions of self-identified libertarians. *PLoS ONE* 7(8): e42366. doi:10.1371/journal.pone.0042366
- Kivikangas, J. M., Fernández-Castilla, B., Järvelä, S., Ravaja, N., & Lönnqvist, J. E. (2021). Moral foundations and political orientation: Systematic review and meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 147(1), 55
- Leone, L., Chirumbolo, A., & Desimoni, M. (2012). The impact of the HEXACO personality model in predicting socio-political attitudes: The moderating role of interest in politics. *Personality and Individual Differences*, 52(3), 416-421. doi:10.1016/j.paid.2011.10.049
- Leone, L., Desimoni, M., & Chirumbolo, A. (2012). HEXACO, social worldviews and socio-political attitudes: A mediation analysis. *Personality and Individual Differences*, 53(8), 995-1001. doi:10.1016/j.paid.2012.07.016
- Lewis, G. J., & Bates, T. C. (2011). From left to right: How the personality system allows basic traits to influence politics via characteristic moral adaptations. *British Journal of Psychology*, 102(3), 546-558.
- Meng, X., Rosenthal, R., & Rubin, D. B. (1992). Comparing correlated correlation coefficients. *Psychological Bulletin*, 111(1), 172-175. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.111.1.172>
- Nilsson, A., & Erlandsson, A. (2015). The Moral Foundations taxonomy: Structural validity and relation to political ideology in Sweden. *Personality and Individual Differences*, 76, 28-32.
- Norberg, M. (2020). *Politisk tolerans hos vänstern och högern i Sverige*. Opublicerat examensarbete, 10 poäng /15 hp. Linköpings universitet, Institutionen för beteendevetenskap och lärande.
- Nilsson, A., Montgomery, H., Dimdins, G., Sandgren, M., Erlandsson, A., & Taleny, A. (2020). Beyond 'liberals' and 'conservatives': Complexity in ideology, moral intuitions, and worldview among Swedish voters. *European Journal of Personality*, 34(3), 448-469.
- Osborne, D., & Sibley, C. G. (2012). Does personality matter? Openness correlates with vote choice, but particularly for politically sophisticated voters. *Journal of Research in Personality*, 46(6), 743-751. doi:10.1016/j.jrp.2012.09.001
- Osborne, D., Satherley, N., Little, T. D., & Sibley, C. G. (2021). Authoritarianism and social dominance predict annual increases in generalized prejudice. *Social Psychological and Personality Science*, 12(7), 1136-1145.
- Oscarsson, H., Bergman, T., Bergström, A., & Hellström, J. (2021). *Demokratirådets rapport 2021: polariseringen i Sverige*. SNS förlag.
- Sibley, C. G., Osborne, D., & Duckitt, J. (2012). Personality and political orientation: Meta-analysis and test of a Threat-Constraint Model. *Journal of Research in Personality*, 46(6), 664-677. doi:10.1016/j.jrp.2012.08.002
- Valmyndigheten (2018) Hämtad maj 23, 2022 från: <https://data.val.se/val/val2018/slutresultat/R/riike/index.html>
- Voelkel, J. G., & Brandt, M. J. (2019). The effect of ideological identification on the endorsement of moral values depends on the target group. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 45(6), 851-863.

- Wennerhag, M., & Elgenius, G. (2018). Förändring och kontinuitet i det svenska politiska landskapet: Politisk-sociologiska perspektiv inför valet 2018. *Sociologisk forskning*, 121-138.
- Widmalm, S., & Persson, T. [Rapport] *Hot mot det öppna samhället*. SOM-institutet (2022) Hämtad maj 23, 2022 från: https://www.gu.se/sites/default/files/2022-03/Hot%20mot%20det%20öppna%20samhället%20-%20Sten%20Widmalm.pdf?fbclid=IwAR3ZuzA_oP_Snd7y7COIdeYY9oLUA-AHpWZ5gwJ86TF1234k9ymgh1yb-vQ
- Zeigler-Hill, V., Holden, C. J., Enjaian, B., Southard, A. C., Besser, A., Li, H., & Zhang, Q. (2015). Self-esteem instability and personality: The connections between feelings of self-worth and the big five dimensions of personality. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 41(2), 183-198.

Bilaga 1

Start of Block: Intro

I den här enkäten kommer du få ta ställning till en rad frågor och påståenden gällande värderingar, personlighet och politisk orientering. Enkäten är en av flera undersökningar som ingår i en masteruppsats i psykologi på Göteborgs Universitet. Uppsatsens syfte är att kartlägga mönster inom den svenska samhällsdebatten.

Dina svar kommer inte kunna härledas till dig och kommer endast analyseras av mig, Marek Behrendt och min handledare. För att delta ska du vara svensk medborgare och minst vara 18 år gammal.

Observera att enkäten består av 57 frågor / påståenden och tar ca 10 -20 minuter. Ta dig tiden att verkligen reflektera kring frågorna och besvara dem så sanningsenligt som möjligt. Genom att gå vidare till nästa fråga godkänner du att din anonymiserade data kommer att kunna vara en del av underlaget för framtida vetenskapliga publikationer.

End of Block: Intro

Start of Block: MFQ Del 1

Del 1. I denna del kommer du att få ange huruvida en rad olika överväganden påverkar din bedömning av någons agerande. Med hjälp av den 6-gradiga skala nedan ska du ange i vilken utsträckning dessa överväganden är relevanta för ditt resonering när du avgör om något är rätt eller fel.

(Det kan hjälpa att titta på frågorna och skrolla tillbaka till ingressen för att förstå uppgiften bättre.)

Var god och bedöm varje övervägande med hjälp av följande skala:

1. inte alls relevant (Detta övervägande har inget alls att göra med mina bedömningar av rätt och fel)
2. inte särskilt relevant
3. något relevant
4. ganska relevant

5. mycket relevant

6. extremt relevant (Detta är en av de viktigaste faktorerna när jag bedömer rätt och fel)

När du avgör om något är rätt eller fel: Hur relevant är det om någon led emotionellt?

- inte alls relevant
 - inte särskilt relevant
 - något relevant
 - ganska relevant
 - mycket relevant
 - extremt relevant
-

När du avgör om något är rätt eller fel: Hur relevant är det om någons handling uppvisade kärlek för dennes land?

- inte alls relevant
 - inte särskilt relevant
 - något relevant
 - ganska relevant
 - mycket relevant
 - extremt relevant
-

När du avgör om något är rätt eller fel: Hur relevant är det om några människor behandlades annorlunda än andra?

- inte alls relevant
 - inte särskilt relevant
 - något relevant
 - ganska relevant
 - mycket relevant
 - extremt relevant
-

När du avgör om något är rätt eller fel: Hur relevant är det om någon visade brist på respekt för auktoritet?

- inte alls relevant
 - inte särskilt relevant
 - något relevant
 - ganska relevant
 - mycket relevant
 - extremt relevant
-

När du avgör om något är rätt eller fel: Hur relevant är det om någon tog hand om någon som var svag eller sårbar?

- inte alls relevant
 - inte särskilt relevant
 - något relevant
 - ganska relevant
 - mycket relevant
 - extremt relevant
-

När du avgör om något är rätt eller fel: Hur relevant är det om någon bröt mot regler för renhet och anständighet?

- inte alls relevant
 - inte särskilt relevant
 - något relevant
 - ganska relevant
 - mycket relevant
 - extremt relevant
-

När du avgör om något är rätt eller fel: Hur relevant är det om någon var bra på matematik?

- inte alls relevant
 - inte särskilt relevant
 - något relevant
 - ganska relevant
 - mycket relevant
 - extremt relevant
-

När du avgör om något är rätt eller fel: Hur relevant är det om någon agerade orättvist?

- inte alls relevant
 - inte särskilt relevant
 - något relevant
 - ganska relevant
 - mycket relevant
 - extremt relevant
-

När du avgör om något är rätt eller fel: Hur relevant är det om någon rättade sig efter samhällets traditioner?

- inte alls relevant
 - inte särskilt relevant
 - något relevant
 - ganska relevant
 - mycket relevant
 - extremt relevant
-

När du avgör om något är rätt eller fel: Hur relevant är det om någon var grym?

- inte alls relevant
 - inte särskilt relevant
 - något relevant
 - ganska relevant
 - mycket relevant
 - extremt relevant
-

När du avgör om något är rätt eller fel: Hur relevant är det om någon gjorde något äckligt?

- inte alls relevant
 - inte särskilt relevant
 - något relevant
 - ganska relevant
 - mycket relevant
 - extremt relevant
-

När du avgör om något är rätt eller fel: Hur relevant är det om någon förnekades sina rättigheter?

- inte alls relevant
 - inte särskilt relevant
 - något relevant
 - ganska relevant
 - mycket relevant
 - extremt relevant
-

När du avgör om något är rätt eller fel: Hur relevant är det om någons privata egendom respekterades? (*Exkluderat item*)

- inte alls relevant
- inte särskilt relevant
- något relevant
- ganska relevant
- mycket relevant
- extremt relevant

End of Block: MFQ Del 1

Start of Block: MFQ Del 2

Del 2. Var god läs följande påståenden och markera hur mycket du håller med dem, utifrån följande skala:

1. håller absolut inte med
 2. håller till stor del inte med
 3. håller till viss del inte med
 4. håller till viss del med
 5. håller till stor del med
 6. håller fullständigt med
-

Människor som är ekonomiskt framgångsrika har rätt att avnjuta sitt välstånd som de vill. (*Exkluderat item*)

- håller absolut inte med
 - håller till stor del inte med
 - håller till viss del inte med
 - håller till viss del med
 - håller till stor del med
 - håller fullständigt med
-

Respekt för auktoriteter är något som alla barn behöver lära sig.

- håller absolut inte med
 - håller till stor del inte med
 - håller till viss del inte med
 - håller till viss del med
 - håller till stor del med
 - håller fullständigt med
-

Tomtägare borde tillåtas att förändra sin tomt eller bygga sina hus som de vill, så länge som det inte utgör någon fara för deras grannar.

- håller absolut inte med
 - håller till stor del inte med
 - håller till viss del inte med
 - håller till viss del med
 - håller till stor del med
 - håller fullständigt med
-

Människor bör inte göra saker som äräckliga, även om ingen kommer till skada.

- håller absolut inte med
 - håller till stor del inte med
 - håller till viss del inte med
 - håller till viss del med
 - håller till stor del med
 - håller fullständigt med
-

Samhället fungerar som bäst när individer tillåts att ta ansvar för sina egna liv utan att de blir tillsagda vad de ska göra.

- håller absolut inte med
 - håller till stor del inte med
 - håller till viss del inte med
 - håller till viss del med
 - håller till stor del med
 - håller fullständigt med
-

Det är bättre att göra något gott än att göra något ont.

- håller absolut inte med
 - håller till stor del inte med
 - håller till viss del inte med
 - håller till viss del med
 - håller till stor del med
 - håller fullständigt med
-

Regeringen blandar sig i alldeles för mycket i våra vardagliga liv.

- håller absolut inte med
 - håller till stor del inte med
 - håller till viss del inte med
 - håller till viss del med
 - håller till stor del med
 - håller fullständigt med
-

Jag skulle anse att vissa handlingar är felaktiga baserat på att de är onaturliga.

- håller absolut inte med
 - håller till stor del inte med
 - håller till viss del inte med
 - håller till viss del med
 - håller till stor del med
 - håller fullständigt med
-

Jag tycker att alla borde ha friheten att göra som de vill, så länge som de inte påverkar andras frihet.

- håller absolut inte med
 - håller till stor del inte med
 - håller till viss del inte med
 - håller till viss del med
 - håller till stor del med
 - håller fullständigt med
-

Sexuell avhållsamhet är en viktig och värdefull egenskap.

- håller absolut inte med
 - håller till stor del inte med
 - håller till viss del inte med
 - håller till viss del med
 - håller till stor del med
 - håller fullständigt med
-

Regeringen borde göra mer för att främja allas väl, även om det innebär att individers frihet och valmöjligheter begränsas.

- håller absolut inte med
- håller till stor del inte med
- håller till viss del inte med
- håller till viss del med
- håller till stor del med
- håller fullständigt med

End of Block: MFQ Del 2

Start of Block: Brief HEXACO

Del 3. I denna del kommer du att få besvara ett antal påståenden om dig själv. Vänligen läs varje påstående och bestäm hur mycket du instämmer med det påståendet. Försök att besvara samtliga påståenden, även om du inte är helt säker på ditt svar.

(En del påståenden kan upplevas som väldigt situationsberoende. Exempelvis kan man hålla med om det i jobbsammanhang men inte i övriga sammanhang. Försök då att svara utifrån ett genomsnitt för alla de situationer du kan komma på.)

Jag kan titta på en målning under lång tid.

- håller inte alls med
 - håller inte med
 - neutral (håller varken med eller tar avstånd)
 - håller med
 - håller med helt
-

Jag ser till att saker ligger på rätt plats.

- håller inte alls med
 - håller inte med
 - neutral (håller varken med eller tar avstånd)
 - håller med
 - håller med helt
-

Jag fortsätter vara ovänligt inställd gentemot någon som har varit elak mot mig.

- håller inte alls med
 - håller inte med
 - neutral (håller varken med eller tar avstånd)
 - håller med
 - håller med helt
-

Ingen gillar att prata med mig.

- håller inte alls med
 - håller inte med
 - neutral (håller varken med eller tar avstånd)
 - håller med
 - håller med helt
-

Jag är rädd för att känna smärta.

- håller inte alls med
 - håller inte med
 - neutral (håller varken med eller tar avstånd)
 - håller med
 - håller med helt
-

Jag har svårt för att ljuga.

- håller inte alls med
 - håller inte med
 - neutral (håller varken med eller tar avstånd)
 - håller med
 - håller med helt
-

Jag tycker vetenskap är tråkigt.

- håller inte alls med
 - håller inte med
 - neutral (håller varken med eller tar avstånd)
 - håller med
 - håller med helt
-

Jag skjuter fram jobbiga uppgifter så länge som möjligt.

- håller inte alls med
 - håller inte med
 - neutral (håller varken med eller tar avstånd)
 - håller med
 - håller med helt
-

Jag uttrycker ofta kritik.

- håller inte alls med
 - håller inte med
 - neutral (håller varken med eller tar avstånd)
 - håller med
 - håller med helt
-

Jag har lätt för att närma mig främlingar.

- håller inte alls med
 - håller inte med
 - neutral (håller varken med eller tar avstånd)
 - håller med
 - håller med helt
-

Jag oroar mig mindre än andra.

- håller inte alls med
 - håller inte med
 - neutral (håller varken med eller tar avstånd)
 - håller med
 - håller med helt
-

Jag skulle vilja veta hur jag kan tjäna mycket pengar på ett oärligt sätt.

- håller inte alls med
 - håller inte med
 - neutral (håller varken med eller tar avstånd)
 - håller med
 - håller med helt
-

Jag har mycket fantasi.

- håller inte alls med
 - håller inte med
 - neutral (håller varken med eller tar avstånd)
 - håller med
 - håller med helt
-

Jag arbetar väldigt noggrant.

- håller inte alls med
 - håller inte med
 - neutral (håller varken med eller tar avstånd)
 - håller med
 - håller med helt
-

Jag tenderar att snabbt komma överens med andra.

- håller inte alls med
 - håller inte med
 - neutral (håller varken med eller tar avstånd)
 - håller med
 - håller med helt
-

Jag gillar att prata med andra.

- håller inte alls med
 - håller inte med
 - neutral (håller varken med eller tar avstånd)
 - håller med
 - håller med helt
-

Jag har lätt för att ta mig igenom svårigheter på egen hand.

- håller inte alls med
 - håller inte med
 - neutral (håller varken med eller tar avstånd)
 - håller med
 - håller med helt
-

Jag vill vara känd.

- håller inte alls med
 - håller inte med
 - neutral (håller varken med eller tar avstånd)
 - håller med
 - håller med helt
-

Jag gillar människor med udda idéer.

- håller inte alls med
 - håller inte med
 - neutral (håller varken med eller tar avstånd)
 - håller med
 - håller med helt
-

Jag gör ofta saker utan att riktigt tänka mig för.

- håller inte alls med
 - håller inte med
 - neutral (håller varken med eller tar avstånd)
 - håller med
 - håller med helt
-

Även när jag har behandlats illa behåller jag mitt lugn.

- håller inte alls med
 - håller inte med
 - neutral (håller varken med eller tar avstånd)
 - håller med
 - håller med helt
-

Jag är sällan munter.

- håller inte alls med
 - håller inte med
 - neutral (håller varken med eller tar avstånd)
 - håller med
 - håller med helt
-

Jag måste gråta när jag ser på sorgliga eller romantiska filmer.

- håller inte alls med
 - håller inte med
 - neutral (håller varken med eller tar avstånd)
 - håller med
 - håller med helt
-

Jag förtjänar ett särskilt bra bemötande.

- håller inte alls med
- håller inte med
- neutral (håller varken med eller tar avstånd)
- håller med
- håller med helt

End of Block: Brief HEXACO

Start of Block: Politik

Var skulle du placera dig på en vänster-högerskala inom SVENSK politik?

- Våldigt vänster
 - Vänster
 - Ganska vänster
 - Mitten
 - Ganska höger
 - Höger
 - Våldigt höger
-

Var skulle du placera dig i förhållande till de två blocken som delar upp svensk politik idag? (Vänsterpartiet, socialdemokraterna, miljöpartiet och centerpartiet i blocket på vänstra sidan och liberalerna, kristdemokraterna, moderaterna och sverigedemokraterna i blocket på högra sidan. Inget av blocken är ideologiskt homogent men kallas här för "vänstra" respektive "högra" blocket.)

Placera dig så bra det går i skalan även om du skulle rösta på ett parti som inte befinner sig i riksdagen just nu.

- Självklart vänstra
 - Vänstra
 - Lutar åt vänstra
 - Lutar åt högra
 - Högra
 - Självklart högra
-

Vilket parti skulle du rösta på i riksdagsvalet om det vore val idag?

- Centerpartiet
 - Kristdemokraterna
 - Liberalerna
 - Miljöpartiet
 - Moderaterna
 - Socialdemokraterna
 - Sverigedemokraterna
 - Vänsterpartiet
 - Vet ej / Vill inte ange
 - Annat parti. Namnge gärna:
-

Hur mycket följer du den svenska samhällsdebatten?

- Inte alls
 - Litegrann
 - Varken lite eller mycket
 - Ganska mycket
 - Veldig mycket
-

Hur ofta deltar du själv i samhällsdebatten genom att skriva, dela eller kommentera politiska texter på sociala medier eller andra offentliga platser?

- Aldrig
- Våldigt sällan
- Ibland
- Ganska ofta
- Ofta

End of Block: Politik

Start of Block: Demografi

Avslutningsvis kommer fyra demografiska frågor

Hur gammal är du?

Vilket kön tillhör du enligt folkbokföringen?

- Man
 - Kvinna
 - Annat
-

Medellönen i Sverige 2018 var 34600kr / månad före skatt och därmed cirka 24000kr efter skatt. Om du lägger ihop alla dina inkomstkällor, vilken är din genomsnittliga **nettoinkomst*** i månaden? (ALLA inkomster ska inkluderas, t.ex. lön, studiebidrag,

föräldrapenning, arbetslöshetsersättning, sjukpenning, kapitalinkomster m.m.)
*Det innebär pengarna du har att spendera efter skatter och avgifter.

- Betydligt under svenskt medellön
 - Något under svensk medellön
 - Ungefär som svensk medellön
 - Något över svensk medellön
 - Betydligt över svensk medellön
-

Vilken är din högsta avklarade utbildning?

- Grundskola
- Gymnasieprogram
- Eftergymnasial utbildning 1-3 år, t.ex. Ky-utbildning, militärutbildning (Ej Universitet / Högskola)
- Kandidat- och/eller yrkesexamen från högskola / universitet (3 år)
- Magister- / Masterexamen från högskola / universitet (4-5 år)
- Forskarutbildning

End of Block: Demografi

Bilaga 2

Exkluderade fullständiga svar från studie 2. Svaren kontrollerades utifrån responstid och de två uppmärksamhetstestfrågorna i MFQ'n. Alla svar på frågan "Hur relevant är det om någon var bra på matematik?" som hamnade på 4 ("ganska relevant") eller högre kontrollerades för hur svaren på övriga frågor såg ut. Samma sak genomfördes för påståendet "Det är bättre att göra något gott än att göra något ont.", där alla svar på 3 ("håller till viss del inte med") eller lägre kontrollerades. Av de 33 svaren (29 för frågan om matematik, 3 för påståendet om att "göra något gott" och 1 väldigt snabbt svar på 251 sekunder) som undersöktes exkluderades 3. Ett av dem var den enda personen som svarade "håller inte med" på påståendet att det var bättre att göra något gott än något ont. Samma person svarade även att denne var 19 år gammal och hade en avslutad eftergymnasial utbildning på minst ett år, vilket inte borde vara möjligt. Det andra exkluderade svaret var en person som angav att denne var 50 år gammal, besvarade frågan om matematikens relevans med "extremt relevant", valde alternativet "annat" vid frågan om partisympati med beskrivningen "Alla är lika så skit samma" fastän alternativet "vet ej / vill inte ange" fanns, samt besvarade att denne hade en forskarutbildning men en lön betydligt under svensk medellön. Den tredje personen som exkluderades var hade svarat "ganska relevant" på frågan om matematik, svarade 6 (höger) på den 7-punktiga vänster-högerskalan, 5 (högra) på placering utifrån de befintliga blocken i dagens politik men prickade i "Socialdemokraterna" på frågan om vilket parti man skulle röstat på om det var val idag. Övriga kontrollerade svar hade inga oegentligheter förutom på just uppmärksamhetsfrågorna. Sammanlagt var det 29 personer som valde "ganska relevant" eller högre på matematik-frågan, med stor varians i svarstider bland dessa. Detta antyder att frågan var öppen för ett rationaliserande och inte fungerade så bra som uppmärksamhetstest. Förutom en av de exkluderade deltagarna fanns två som svarade "håller till viss del inte med" på påståendet "Det är bättre att göra något gott än att göra något ont". Dessa var dock i övrigt legitima.